

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA NĚMECKÉHO JAZYKA

Levoruké dítě ve škole a rozvoj písemného projevu
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Helena Vaňková
*Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
léta studia (2008-2014)*

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Wagnerová, CSc.

Plzeň, 31. března 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 31. března 2014

.....
Helena Vaňková

Poděkování

Děkuji PhDr. Jarmile Wagnerové, CSc. za odborné vedení, podněty a připomínky při zpracování diplomové práce. Mé poděkování patří také Petře Erlebachové a Mgr. Janě Jupové za umožnění fotografování levorukých žáků navštěvujících jejich třídy.

Zároveň bych chtěla poděkovat svému manželovi Miloslavu Vaňkovi, dceři Martině, která mi byla inspirací pro vypracování diplomové práce a synům Lukášovi a Slávkovi, a poděkování patří rovněž mým rodičům Libuši a Josefovi Liškovým za trpělivost a soustavnou podporu při vypracovávání mé práce i v průběhu celého studia.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod.....	7
1 Historie.....	9
2 Lateralita.....	10
2.1 Diagnostika.....	13
2.2 Zásady diagnostikování.....	16
2.3 Úkoly orientační zkoušky laterality.....	17
3 Podmínky a metodika pro psaní levou rukou.....	19
3.1 Držení těla.....	21
3.2 Poloha sešitu.....	22
3.3 Způsob psaní.....	22
3.4 Dolní a horní způsob psaní.....	23
3.5 Správné a špatné držení psacího náčiní.....	24
3.6 Druhy psacího náčiní.....	26
4 Levoruké dítě od narození.....	29
5 Psychologické hledisko – co má umět dítě při vstupu do 1.třídy.....	31
5.1 Co má umět předškolák u zápisu.....	32
6 Porovnání života leváků v různých zemích.....	33
7 Problémy leváků a jejich výchova.....	35
7.1 Biologie a fyziologie.....	35
7.2 Společenská pravidla.....	36
7.3 Prostředí pro leváky.....	37
7.3.1 Struktura dětského pokoje.....	37
7.3.2 Vhodné kuchyňské nástroje a pomůcky.....	38
7.4 Výhody leváctví.....	38
7.5 Výchova leváků.....	38
8 Dílčí závěr.....	41

PRAKTICKÁ ČÁST

9 Postup při zpracování a vyhodnocení dotazníkového šetření.....	42
10 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	67
11 Dílčí závěr.....	69
12 Diskuse.....	69
13 Závěr.....	70
Resumé.....	72
Seznam použitých zdrojů.....	74
Přílohy.....	76

*„Jsme zdánlivě slepi pro neobvyklé věci, které se zdají
nepravděpodobné, ale právě takové věci jsou
nejbohatším zdrojem objevů.“*

H. Selye

Teoretická část:

Úvod

Patřím mezi lidi, kteří při psaní upřednostňují levou ruku. Také moje dcera a neteř patří k levoruké populaci. Proto jsem měla veliký zájem o získání co nejvíce informací týkajících se této problematiky. Domnívám se, že leváctví je pořád ještě opředeno mnoha nejasnostmi a mýty. Jak mezi rodiči, tak i pedagogy. Téma mé diplomové práce se proto zabývá touto problematikou.

Leváci jsou zastoupeni přibližně deseti procenty v pravoruké společnosti. Jedná se o minoritní skupinu. Myslím si, že leváctví je celospolečenským problémem. Chtěla bych pomocí nastudovaných vědomostí přiblížit toto téma co nejširší pedagogické a rodičovské veřejnosti.

Cílem teoretické části je:

- ❖ Seznámení s historií leváctví
- ❖ Význam laterality, její typy a správné diagnostikování
- ❖ Stanovení podmínek a metodika psaní levou rukou, držení těla, poloha sešitu, dolní a horní způsob psaní, správné a špatné držení psacího náčiní
- ❖ Vývoj levorukého dítěte od narození
- ❖ Porovnání života leváků v různých zemích světa
- ❖ Řešení problémů leváků a jejich výchova

V posledním desetiletí pracuji jako asistentka pedagoga v základní škole. Dva roky se starám o chlapce leváka s poruchami učení. Jsem přesvědčena, že leváci mají svá specifika, se kterými se musí každodenně potýkat. O téma poměru leváků mezi děvčaty a chlapci jsem se začala více zajímat v době, kdy moje prvorozená dcera začala brát psací náčiní do levé ruky. Po necelých dvou letech se narodila mému bratrovi a jeho ženě dcera, která se po určité době projevila také jako levačka. V naší rodině jsou jenom levoruké ženy. Proto jsem sestavila dotazník, který jsem rozdala rodičům letošních druhých tříd. Dotazník děti

dostaly před vánočními prázdninami, aby rodiče mohli své děti náležitě pozorovat a pravdivě odpovědět na mé otázky.

Cílem praktické části je:

- ❖ Zjistit procentuální rozdíl mezi praváky a leváky
- ❖ Zjistit procentuální rozdíl mezi chlapci - leváky, dívkami - levačkami
- ❖ Porovnat další otázky týkající se používání pravé a levé ruky nebo střídání rukou
- ❖ Porovnat počet dětí, kteří hrají na hudební nástroj, na jaké nástroje hrají současné děti
- ❖ Sepsat souhrn sportů, které provozují dnešní děti
- ❖ Výsledky výzkumu poskytnout zájemcům z řad mých kolegů a kolegyně
- ❖ Získané výsledky předat třídním učitelům testovaných dětí, vychovatelům a rodičům především levorukých dětí

Z mých vlastních zkušeností při psaní levou rukou a dvacetileté výchovy dcery, která je vyhraněná levačka, a současného pedagogického pozorování levorukého chlapce s poruchou učení a zároveň ze získaných informací z dotazníků, které se týkají tohoto výzkumu, vyvodím doporučení pro další pedagogy a rodiče dětí. Myslím si, že pro ně by mohl být tento výzkum přínosem.

Tento výzkum byl zaměřen pouze k porovnání leváků a praváků v současnosti. Větší rozsah nelze použít pro malý vzorek dotazovaných.

1 HISTORIE

V celé historii byli leváci předmětem strachu a pohrdání. Lidé používající převážně pravou ruku považovali leváky za podřadné lidi, neohrabané, nešťastné, kruté, zlověstné, dokonce satanské. Společenský život je na současné planetě Zemi po několik tisíciletí pod vládou všeho, co souvisí s pravou stranou. Ať už se jedná o kult pravorukosti nebo pravoruké kultury, která vznikla odhadem před sto tisíci lety na počátku zrodu historie člověka. Lidé, mající šikovnější levou ruku, byli často vyháněni ze svých vesnic a měst – stávali se z nich psanci, kamenovali je, upalovali nebo byli nuceni přizpůsobit se požadavkům pravorukých spoluobyvatel. Levá ruka v minulosti znamenala ruku od Ďábla, pravá ruka byla daná Bohem. V pravěku byl podíl levorukých a pravorukých pravděpodobně stejný. V době bronzové, kdy se začalo používat více různých nástrojů a zbraní, začalo více lidí používat pravou ruku. V mnoha jazycích je do současné doby slovo „levý“ synonymem něčeho nesprávného nebo dokonce zlého. Vážným problémem je leváctví v arabských kulturách i v současnosti, ale všude, kde se jí dodnes rukama. Souvisí to především s pouští, kde toaletní papír neznali, nebo byl pro lidi nedostupný. Také vody byl velký nedostatek. Tito lidé se museli po vykonání velké potřeby utřít rukou. Zvykem bylo levou ruku nepoužívat k jakékoli jiné činnosti zejména k jídlu, protože tehdy ještě nepoužívali příbor. Levá ruka musela být během jídla schovaná. Ukázání levé ruky zvláště při pojídání jídla se v mnoha arabských kulturách považuje za velký problém. Naopak Inkové levoruké lidi uctívali. Severoamerickému kmeni Zuni prý leváci přinášeli štěstí.

Levorucí se rodí stále. Kde berou odolnost a sílu k překonávání nástrah, které s sebou přináší život v pravoruké společnosti? V knihách, zabývajících se problematikou levorukosti, se lze dozvědět, že mezi geniálními osobnostmi, jejichž tvůrčí činnost přinesla významný pokrok pro život celé lidské společnosti, tvoří levorucí většinu a patří k těm nejlepším.¹

Pohyb jako nejpřirozenější lidská potřeba je patrně prvotním zdrojem prvních nepatrných rozdílů mezi pravorukým prostředím a nepravorukým občanem. Tyto rozdíly mohou následně vyvolat řetězovitou reakci a nedorozumění v dalších oblastech. Lidské smysly, což jsou řeč, sluch, zrak i ostatní, se mohou vyvíjet zcela samostatně, avšak jsou ovlivňovány průběhem pohybového vývoje. Pohyb ruky je patrný na první pohled, proto bývá snadno kontrolován a opravován. Ruka je s největší pravděpodobností u převážné

---

¹ Synek František, Záhady levorukosti, nakladatelství Horizont 1991, s. 7, 10, 14, ISBN -80-7012-054-1

části populace základním a prvořadým spouštěcím ústrojím jakékoli činnosti mozku, vzájemné ovlivňování je dvoj a vícestranné. Odborníci soudí, že ruka a řeč se vzájemně ovlivňují, navíc se k nim postupně přidává primitivní myšlení. Domnívám se, že primitivní myšlení dalo podnět k ovlivňování ruky a tím byl uveden do činnosti vzájemně se posilující a zkvalitňující „koloběh“ (Synek 1991). Je doloženo, že kult pravé ruky byl v historii prosazován. Levorukost byla všemožným způsobem potlačována nebo dokonce i trestána. Toto se většinou uplatňovalo pod rouškou náboženství, poté se tento trend přenesl i do oblasti vzdělávání. Levorukost byla občas připouštěna při pracovních nebo bojových činnostech, při psaní byla beze zbytku vymycována. Při procházení svojí pamětí si neuvědomuji ani nevybavuji, že bych někde viděla sošku nebo obraz levorukého písaře. V devatenáctém a začátkem dvacátého století byly levoruké děti trestány, dokud nezačaly používat svou pravou ruku. Proti tradicím, které mají hluboké kořeny, se špatně bojuje. Z viktoriánské doby se u nás objevil zvyk zapínání ženských šatů na opačné straně než šaty mužské – zhýčkané šlechtičny se nechávaly oblékat svými pravorukými služkami.

Až teprve na konci minulého století se v celé historii lidstva začaly objevovat pochybnosti, jestli je pravoruká kultura oprávněna usměrňovat podle svých pravidel i lidi, kteří se narodili s dominantní levou rukou. Konečně odborníci přišli s teorií, že mají lidé používat tu ruku, která je pro ně vedoucí. Z různých výzkumů došli k poznatkům, které potvrzují potlačování šikovnější ruky jako škodlivé pro ostatní lidské smysly jako např. řeč. Mohou se projevit také neurotické projevy chování (agresivita, útočnost, úzkost nebo bázlivost). Dítě by vždy mělo psát rukou, která je pro něj šikovnější.

2 Lateralita

Vše, co v životě vykonáváme, je ovlivňováno smysly i motorickými schopnostmi, které jsou řízeny ústřední nervovou soustavou. Největší část soustavy je mozek, má dvě polokoule (hemisféry). Jedna z nich získala během vývoje lidstva vedoucí funkci, druhá má funkci pomocnou. Vedoucí úloha jedné polokoule se považuje za nejvyšší znak lidského vývoje. Pro vedoucí neboli dominantní polokouli je typické, že ovládá především zručnost, tj. hlavní úkony vedoucí ruky, a řídí složité funkce ostatních smyslů např. řeči.

Při správně vedené výchově je velmi důležité sladění psychických, somatických a sociálních aspektů osobnosti dítěte. Tento cíl z hlediska psychologického splníme za podmínky, že dobře známe věkové a individuální zvláštnosti našich svěřenců. Leváctví je

za tuto osobní zvláštnost považováno. Charakteristickým jevem je přednostní používání levé ruky. K tomuto jevu se přidává výlučné upřednostňování i dolní končetiny, oka a ucha. Používání levé končetiny je způsobeno odlišnou činností mozkových hemisfér. Kvalitního výsledku u jedince dosáhneme zajištěním vnějších podmínek a důslednou výchovou.

V dnešní době je samozřejmostí, že je dítěti ponechána svobodná volba dominantní ruky. V opačném případě, kdy je násilně potlačována levostranná preference ruky, můžeme způsobit vážný zásah do rozvíjející se osobnosti dítěte (narušení psychosociální stránky).

Lateralita – z latinského *latus, lateris* – strana, bok – odlišnost, nesouměrnost, rozdílná aktivita. Pojmem *lateralita* značíme nesouměrné využívání párových hybných (ruka, noha) a senzoričkových (oko, ucho) orgánů. *Lateralita* je závislá na dominanci mozkových hemisfér. Leváctví i praváctví je přirozený projev *laterality*. Vývojově je *lateralita* specifický lidský znak. V době kamenné byl poměr praváků k levákům zřejmě 1:1. Starodávné mýty, náboženské obřady a astronomické poznatky se měnily ve prospěch pravorukosti.

Preferování pravé strany a ruky přešlo do společenských zvyklostí a vytvořilo dnešní pravostrannou kulturu a civilizaci.

Lateralita tvarová – nerovnoměrnost kvantitativní (rozdíl například v délce, objemu)

Lateralita funkční – nerovnoměrnost kvalitativní (rozdíl ve výkonu)

leváctví – funkční převaha levé ruky (jedinec vykonává určitý výkon kvalitativně lépe levou rukou)

Stupně laterality – od nepatrných rozdílů ve výkonnosti párových orgánů až po silně vyhraněné praváctví či leváctví

Typy laterality: 1. *lateralita* souhlasná (převaha jedné strany u všech párových orgánů)

2. *lateralita* nesouhlasná, zkřížená (např. vedoucí ruka levá, vedoucí oko pravé)

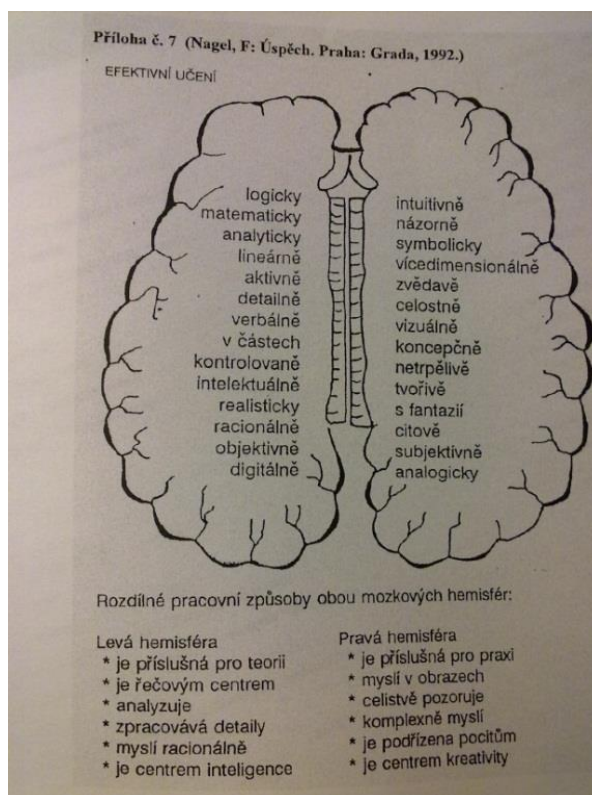
3. *lateralita* neurčitá, nevyhraněná (*ambidextrie*)

Genotyp – vrozený základ *laterality* na podkladě strukturalizace mozkových hemisfér (v činnosti převládá pravá či levá strana)

Fenotyp – výsledný konečný projev laterality (vnější tlak z okolí působí k preferenci pravé či levé strany)²

Překřížení lateralita – tato lateralita je u osob, které jsou pro nějakou činnost praváky, pro jinou leváky. Člověk může být např. levákem na ruku, levákem na nohu a k tomu ještě pravákem na oko či ucho, nebo levákem na oko a pravákem na ruku. Podle dominance, kterou jsme dědičně získali po předcích, se mohou vyskytnout nejrůznější kombinace překřížení.

Po výchovné stránce nás nejvíce zajímají případy, u nichž je řízení hybnosti odděleno od smyslového vnímání, kdy je vedoucí oko na opačné straně než dominantní ruka.

obr. 1 Mozkové hemisféry a jejich rozdělení

obrázek skenovaný z prezentace speciální poruchy učení a chování od M. Kocurové

² PhDr. Ladislava Křišťanová, Diagnostika lateralit a metodika psaní levou rukou, Gaudeamus 1995, ISBN 80-7041-205-4

Druhy laterality

- vrozený levák – správně vedený
- přecvičovaný levák
- levák z nutnosti (např. po úrazu pravé ruky)
- patologický levák (způsobeno např. lehkým zánětem mozku)
- vrozeně obouruký – tzv. ambidexter
- vrozený pravák³

2.1 Diagnostika

V době před zápisem do 1. třídy je dobré vědět, kterou ruku bude dítě používat při psaní, jak popřípadě zvládne psaní levou rukou. Je to velmi důležitý moment pro další vývoj dětí. Proto je nutné zajistit komplexní a objektivní posouzení laterality dítěte, především pokud dítě ještě není stoprocentně vyhraněné. Nejlépe posoudí laterality našeho dítěte v pedagogicko-psychologické poradně.

Dítě, které od malička bere tužku do pravé ruky, píše bez pochybnosti pravou rukou. Vyhraněný levák tento běžný jev nemá. Neustále je vystavován síle pravorukého prostředí. Převážná většina jedinců odolává těmto nástrahám a píše levou rukou. V případě, kdy je levák méně vyhraněný nebo nevyhraněný, otázka „Kterou rukou psát?“ je rozhodující. První, kdo zpozoruje laterality svého dítěte, jsou nejprve rodiče, kteří ji posuzují z hlediska subjektivního. Po nástupu dítěte do předškolního zařízení to jsou učitelky ve školkách a později učitelé v základních školách. Ti mohou zvládnout objektivní diagnostiku za předpokladu dodržování diagnostických metod, které mezi sebou vzájemně propojujeme:

- 1) anamnéza
- 2) pozorování
- 3) objektivní zkoušky

Nejprve pozorujeme horní končetiny a oči.

---

³ Sovák M., Výchova leváků v rodině. Praha: SPN, 1985

Anamnéza rodová – lateralita není dědičná (tzn., že rodiče praváci mohou mít dítě leváka a naopak)

- v rodech levorukých dětí je registrován větší výskyt leváctví ve srovnání s rody pravorukých dětí.⁴

V anamnéze je důležité zjistit *postoj rodičů a prarodičů* k užívání levé ruky jejich potomků.

Anamnéza osobní – údaje získáme rozhovorem s rodiči o přednostním užívání pravé nebo levé ruky jejich dětí při hraní, kreslení nebo psaní.

Tato anamnéza má význam pro další práci s dítětem.

Pozorování dítěte při spontánních činnostech

Tato metoda je využívána přednostně rodiči a učitelkami v mateřských školách. Dítě během hry dává přednost pravé nebo levé končetině, při jiné práci má jednu ruku šikovnější než druhou.

Pozorujeme činnost z vývojového hlediska, tzn. ze vztahu k věku dítěte a k různě složitým činnostem, které dítě vykonává.

- *Pozorování spontánních a volných úkonů:*

- dumlání palce, ruky
- sahání na předmět
- podávání a držení věcí, např. hraček, rohlíku
- gestikulace

- *Pozorování jednoduchých naučených činností:*

- dětské hříčky (pá – pá, tik - tak,...)
- házení míčkem
- držení lopatky při hraní na pískovišti
- držení lžice, hřebenu, kartáčku na zuby
- trhání plodů
- používání tužky, pastelky, štětce
- navlékání korálek
- stavění věže z kostek

---

⁴ Drnková Z., Syllabová R.: Záhada leváctví a praváctví. Praha: Avicenum, 1983, ISBN 80-201-0113-6

- *Pozorování náročných a složitějších činností s upozorněním:*

„*Pozor, opatrně!*“:

- zalévání květin
- stříhání nůžkami
- krájení nožem
- zatloukání hřebíků a šroubování
- obkreslování, vymalovávání

Sledováním zde popsaných činností, ale i jiných podobných úkonů, můžeme vypožorovat odlišnou aktivitu horních končetin. Tím, jak dítěti postupně dozrává nervová soustava (kolem 5. - 7. roku), se jeho lateralita projevuje zřetelněji.

z kostek, navlékání korálků, házení míčku, sestavování „puzzle“) určit lateralitu svého dítěte. Rodiče, kteří jsou seznámeni s možností určení laterality dítěte (nebo vyhledávají informace v knihách a na internetu), mohou svým objektivním pozorováním daných činností (např. stavění věže Obdobných činností se používá v testech pro odhalení laterality. V předškolním věku se klade značný důraz na objektivní posouzení dětské laterality. Pokud jsme dítě neměli možnost přímo sledovat a nemáme přístup k záznamům o objektivním sledování činností dítěte, musíme vycházet z výpovědi rodičů.

V některých případech je to velmi důležitá informace, protože se nám dítě může předvést naprosto nestandardně.

Objektivní zkoušky:

Zkoušek laterality je nespočet. U nás se však v praxi nejčastěji užívá „Zkouška laterality“ od Z. Matějčka a Z. Žlaba, 1972. Cituji ze str. 6: „Zkouška může být používána psychology, speciálními pedagogy, učiteli, lékaři a dalšími pracovníky“. Je proto žádoucí, aby si ji pedagogové prostudovali, procvičili a sami s dětmi realizovali.

V současné době se se „Zkouškou laterality“ od Z. Matějčka a Z. Žlaba seznamují studenti pedagogické fakulty při seminářích zaměřených na speciální poruchy učení a chování.

2.2 Zásady při diagnostikování

V zájmu objektivního posuzování musí každý, kdo dítě vyšetřuje, respektovat tyto zásady:

1. Důležitá je dobrá znalost všech konkrétních úkolů.
2. Dítěti nesdělovat důvod vyšetření, ale říci např. “ Ukaž, jak jsi šikovný“.
3. Vhodně dítě motivujeme, musí se soustředit na vyřešení úkolu.
4. Při vyšetřování dodržujeme klidné prostředí, přítomnost jiných osob, hlavně matky a jiných rodinných příslušníků, je nežádoucí.
5. Dítě sedí nebo stojí vždy přímo proti tomu, kdo vyšetřuje.

Provádění vlastní diagnostiky pak probíhá v následujících krocích:

1. Pomůcky musíme mít připravené vždy před vlastním vyšetřováním.
2. Neurčovat, kterou ruku má použít, vytvořit stejnou příležitost pro obě ruce, pouze při druhém pokusu vyžadovat výkon druhou rukou.
3. Po skončení vyšetření provedeme pečlivě záznam do standardizovaného záznamu.
4. Využíváme i vedlejší diagnostické údaje.
5. Přísně dodržujeme objektivitu zkouškových situací.
6. Respektujeme obecné diagnosticko – etické zásady.⁵

---

⁵ PhDr. Ladislava Kříšťanová, Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou, Gaudeamus 1995, ISBN 80-7041-205-4

2.3 Úkoly orientační zkoušky laterality (Matějček, Žlab) :

1. **NAKRESLI pána** – kresba postavy zvolenou rukou na polovinu papíru A4, zaznamenání času kresby,
  - kresba druhou rukou, zaznamenání času
  - porovnání kvantity (času) a kvality (charakteristiky kresby postavy) kresby
  - hodnocení: P nebo L
2. **VYTEČKUJ** fixem v 1. velkém čtverci postupně všechny malé čtverečky, měření času,
  - vytečkej 2. velký čtverec 2. rukou, měření času
  - porovnání kvantity (času) a kvality (tečky nebo čárky) výkonu
  - hodnocení: P nebo L
3. **POSTAV VĚŽ** z kostek
  - sledovat používání rukou
  - hodnocení: P, L nebo A
4. **HÁZEJ** 3x na 2 m vzdálený cíl
  - sledovat používání rukou
  - hodnocení: PPP = P, LLL = L, kombinace P a L = A
5. **VYSTŘIHNI** nůžkami z papíru tyto obrazce (kruh, trojúhelník, obdélník)
  - sledovat používání rukou
  - hodnocení: PPP = P, LLL = L, kombinace P a L = A
6. **PODÍVEJ SE** do kukátka
  - sledovat užívání oka
  - hodnocení: PPP = P, LLL = L, kombinace P a L = A

Zkouška laterality (Matějček, Žlab)

	P	L	A
Manoptoskop			
Kukátko			
Korálky			
Kolíky			
Zámek			
Míček			
Síla I.			
Síla II.			
Ucho			
Výška			
Tleskání			
Nit			

Zhodnocení zkouškových úkonů:

Kvocient pravorukosti (DQ) vypočítáme podle vzorce:

$$DQ = \frac{P + \frac{1}{2}A}{n} \cdot 100$$

P = součet všech pouze pravostranných reakcí

A/2 = polovina úkonů, které byly provedeny oběma rukama, pravou i levou, to znamená nevyhraněné

n = počet všech úkolů

Vzorec vyjadřuje počet pravostranných reakcí v procentech.

DQ = Dextrity Quotient (lat. Dexter = pravý)

Stupňová vlastnost laterality je kvalitativně i kvantitativně vyjádřena v následujícím rozložení:

P = vyhraněná pravorukost	(DQ = 100 – 90)
P = méně vyhraněná pravorukost	(DQ = 89 – 75)
A = ambidextrie – nevyhraněná lateralita	(DQ = 74 – 50)
L = méně vyhraněná levorukost	(DQ = 49 – 25)
L = vyhraněná levorukost	(DQ = 24 – 0) ⁶

3 Podmínky a metodika pro psaní levou rukou

Nácvik psaní je nejdůležitější etapou v životě dítěte, ba možno říci rozhodující o dalším osudu dítěte - leváka.

Písmo leváka i praváka musí být dobře čitelné, podle stejné normy pro obě končetiny. Požadavky na psaní jsou pro oba typy naprosto stejné. Jsou však také stejné podmínky? Rozvíjení jemné motoriky je zcela podmíněno správnou funkcí nervové soustavy, záleží na zdravém růstu i osifikaci kostí, ale i na svalové zralosti. V počátcích školní docházky dochází ke značné svalové zátěži v oblasti zápěstí a prstů.

U žáka, který začíná v šesti letech psát levou rukou, můžeme očekávat z vývojového hlediska větší námahu, obtížnost, případně i nesnáze. Žák si ulehčuje způsob psaní přenesením tíhy na prsty a opřením prstů o desku lavice. Toto je způsobeno ještě nevyvinutou senzomotorickou koordinací. Prsty, a zvláště palec, je mnohdy značně zatížen. Jemné koordinační pohyby nemohou takový nápor zvládat.

Levoruké dítě musí začít dodržovat stanovené postupy. Přirozený směr leváků je zprava doleva← tento směr je změněn na opačný zleva doprava→ což je přirozený směr praváků. Leváci se tomuto směru musí přizpůsobit. Další obtíží může být i sklon písma, který vyžaduje dobré zvládnutí jemné motoriky.

U leváků dochází také k rozmazávání napsaného textu, protože posunují dlaň po sešitě. Kontrola při psaní je znesnadněna i sklonem psacího náčiní doleva, což částečně brání pohledu na text.

---

⁶ Matějček Z., Žlab Z.: Zkouška laterality, Psychodiagnostické a didaktické testy, 1972

Metodika psaní levou rukou je podrobně popsána profesorem Milošem Sovákem, který je průkopníkem v této oblasti. Je základním vodítkem pro psaní žáků leváků a určena jak pro učitele, tak pro rodiče.⁷

Pro správné psaní je důležité vždy uvolňovat zápěstí. V první třídě provádí žáci uvolňovací cviky do předtištěného sešitu. Důležité je také procvičování prstů – např. ťukání palcem o další prsty nebo ťukat prsty na lavici jako na piano, naznačení deště pohybem prstů souběžně s pohybem celých paží. Kromě uvolňování zápěstí procvičujeme i uvolnění celé ruky. Cviky jsou vhodné také jako relaxační prostředek.

V praxi se osvědčilo používání různých říkanek, které mohou doprovázet uvolnění ruky.

Říkanou, kterou můžeme uvolnění ruky doprovázet je například:

„Tančí, tančí panenka“ (děti krouží zápěstími obou rukou proti sobě).

„točí se jí sukénka“ (děti krouží zápěstími od sebe).

obr. 2 Uvolňovací cviky
(Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010)

- z hlediska psychologických a pedagogických požadavků
- z hlediska utváření hygienických a pracovních návyků
- z hlediska normativních požadavků na znaky písma

---

⁷ Křišťanová L.: Několik aspektů lateralit žáků základní školy, Sborník PF v Hradci Králové, 1987

3.1 Držení těla

Dítě píšící levou rukou musí sedět na levé straně lavice, píše-li jeho soused pravou rukou. Dva leváky je možné posadit vedle sebe.

Žák sedí rovně, nenaklání se do stran, má uvolněný mírný předklon, záda musejí zůstat rovná, aby mohl „nahlížet na písmo“. Obě předloktí se opírají o lavici zčásti. Nohy jsou pevně opřené o podlahu, paty jsou pod koleny. (Mezi koleny u sebe je vzdálenost dvou pěstí). Optimální vzdálenost očí je 30 centimetrů.

Nesprávným držením těla si dítě může způsobit vychýlení osy páteře do stran, nebo „hrbení“. (POZOR – dětský organismus je ještě ve vývinu).

Zanedbatelné není ani správné nastavení výšky stolků a židliček. Pokud nemáme polohovací školní nábytek, řídíme se průměrnou výškou prvňáčka, která je 120cm

obr. 3 Správné sezení

obr. 4 Špatné sezení

(Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010)

3.2 Poloha sešitu

Stránka sešitu, papíru nebo čtvrtky leží položena na lavici mírně vlevo od osy těla. V případě, že papír posuneme doprava, zhoršujeme podmínky pro správné držení psacího náčiní a pro kontrolu písma, to znamená hlava se naklání vpravo, dlaň se vytáčí vzhůru. Levý horní roh sešitu či papíru směřuje mírně vlevo nahoru. Velikost sklonu je individuální. Pravá ruka leváka pomáhá přidržovat a posunovat papír doleva a nahoru (při psaní na dolní linky).

3.3 Způsob psaní

Správné je, aby při nácvičku a samotném psaní levák napodoboval pohyby pravákovy ruky, jenom však stranově obráceně. Zmíněný postup najdeme u M. Sováka (Výchova leváků v rodině). Upevňování a osvojování dovedností a správných návyků při psaní u leváků vyžaduje delší čas. Levoručí písaři pocítují častější únavu při psaní než pravoručí. Existují i jiné způsoby držení pera, položení sešitu i celé ruky, které neodpovídají zrcadlovému převrácení obrazu praváka. Snad jen J. M. Healeyová, sama levák, uznává psaní jiným způsobem: *„Pokud vaše dítě patří k těm, které potřebují hákovitě zakroutit ruku, aby mohly psát čitelně, a je to tak pro ně pohodlné, není žádný důvod je odrazovat“*. (Healey, s. 54). Pro práci s leváky je první a základní zásadou individuální přístup k dítěti. Žák levák musí sedět tak, aby měl svého souseda v lavici po své pravé ruce. Není vhodné nechávat levoruké dítěte sedět samo. Žák by mohl svoji levorukost začít vnímat jako handicap. V začátcích výuky psaní nastává nejprve tzv. přípravné období. V průběhu přípravného období se musí učitel zaměřit na uvolňování ruky, rozvíjet jemnou motoriku a upevňovat správné hygienické návyky důležité pro správné psaní. **Ve výuce jsou používány uvolňovací cviky.** Důležité je sledování způsobu, jakým drží levák psací potřeby. Správné držení psacích potřeb se u praváků a leváků neliší (prostředníček podpírá, palec drží a ukazováček je položen zlehka shora – tzv. **špetkovité držení**). Někdy se stává, že dítě přichází do školy se zafixovaným špatným držením psacího náčiní. I při nejlepší vůli a snaze učitele nelze špatné držení napravit (to se týká dětí píšících pravou rukou, ale i levou).

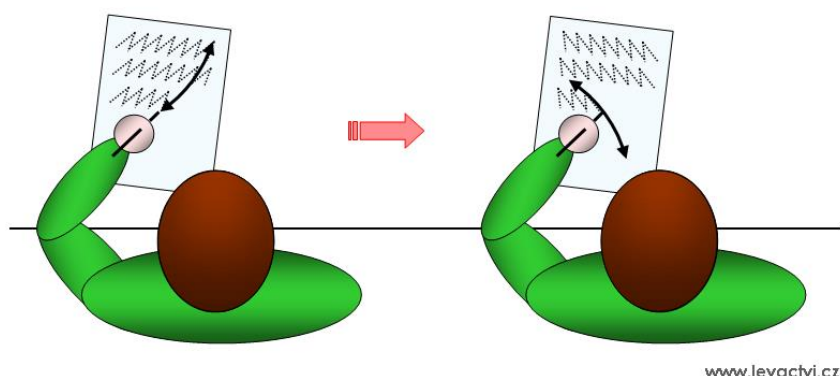
Správné držení psacích potřeb je vhodné u dítěte upevňovat již v předškolním věku.

Obr. 5 Špetkový úchop
(Máme doma leváka. [online]. 2012)

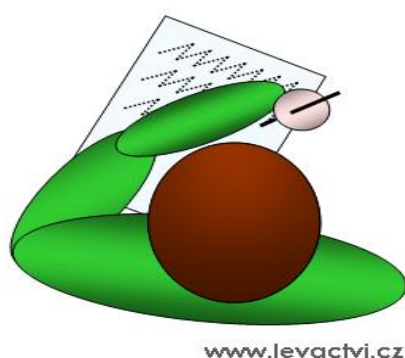
3.4 Dolní a horní způsob psaní

Podstatou dolního způsobu psaní je, že levák tlačí pero před sebou a zakrývá si právě psaný text. Tlakem píše levák, když vyžadujeme, aby psal spodním psaním pod úroveň řádku tak, že postavíme ruku a papír do stranově převrácené situace. Při dolním způsobu se žáci v některých případech naklánějí nad lavicí do pravé strany. Levák s dolním způsobem musí překonávat ještě další překážku – ruka v prodloužení opisuje část kruhu v opačném směru, než je sklon písma. Dolní způsob nutí leváka psací prostředek strkat, tzv. jít proti papíru, toto je grafomotoricky velmi obtížné. Můžeme nechat leváky s dolním způsobem psát písmem s opačným sklonem. Písmo potom mírně nebo více přepadává vlevo. Toto řešení není vhodné pro žáky, kteří se teprve učí psát.

obr. 6 Dolní způsob psaní
(Máme doma leváka. [online]. 2012)

V případě, že si levák vytočí ruku nad řádek a zafixuje si horní způsob psaní – jde o tzv. **drápání**. Horní způsob je pro leváky přijatelnější, protože docílí stejného nebo hodně podobného směru psaní jako praváci. Leváci tento způsob psaní preferují, protože je pro ně mnohem jednodušší. Když je levák schopen v tahu více napodobit praváka, je pro něj psaní lehčí, méně unavuje ruku a udržuje obvyklý sklon i tvar písma. Při horním způsobu psaní volí většina leváků psaní tahem. Porovnáme-li způsob horního způsobu psaní – „drápání“ a psaní praváka, jsou shody častější než při dolním psaní.⁸

obr. 7 Horní způsob psaní
(Máme doma leváka. [online]. 2012)

3.5 Správné a špatné držení psacích potřeb

Správně držení – špetkový úchop

Palec drží, prostředníček podpírá a ukazováček je položen lehce shora (lehké položení můžeme motivovat zobáním kuřátek a ukazováčkem na psací náčiní lehce poklepeme).

Důležité je vést dítě k nácvičku již od mateřské školy a doma (již od doby, kdy dítě začne brát do ruky tužku a začíná tak s prvním kreslením – obvykle mezi 2. - 4. rokem).

Špatné držení – křečovitě držení

Palec i ukazováček drží příliš křečovitě – velký tlak na psací náčiní, z tohoto důvodu se ukazováček prohýbá v první třetině prstu.

Špatné držení – hrstičkový úchop

---

⁸ Ivo Vodička, Nechte leváky drápat, Portál, s.r.o., Praha2008, ISBN 978-80-7367-479-3

Palec drží, prsteníček podpírá a ukazováček s prostředníčkem jsou položeny shora.

obr. 8 Špetkový úchop

obr. 9 Křečovitě držení

obr.10 Hrstičkový úchop

(Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010)

Špatné držení – nízké křečovitě držení

Palec i ukazováček drží příliš křečovitě – velký tlak na psací náčiní, z tohoto důvodu se ukazováček prohýbá v první třetině prstu, psací náčiní je drženo blízko u hrotu.

Špatné držení – špetkový úchop s palcem

Prostředníček podpírá, ukazováček shora, ale palec je příliš vysunutý a ohnutý přes psací náčiní.

Špatné držení – protažená hrstička

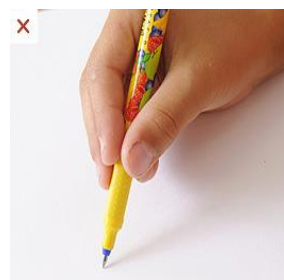
Prsty jsou oproti správnému držení protaženy, podpírá prsteníček.

obr. 11 Nízké křečovitě držení

obr. 12 Špetkový úchop s palcem

obr. 13 Protažená hrstička

(Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010)

Špatné držení – pěstičkový úchop

Palec ohnutý přes psací náčiní a ostatní prsty jsou sevřeny v pěst.

Špatné držení

Hrot psacího náčiní nesměřuje k rameni.

obr. 14 Pěstičkový úchop   obr. 15 Hrot nesměřuje k rameni⁹
(Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010)

3.6 Druhy psacího náčiní

Do poloviny 19. století byl k psaní používán „**ptačí brk**“. Brk byl seřezáván do širokého hrotu až do počátku novověku, což umožňovalo psát pomocí silných a vlasových tahů. Seřezávat šikmo se začal až v novověku, stopa byla vlasová, čímž se začalo psát rychleji.

V 19. století se začalo psát tzv. **ocelovým perem**, které umožňovalo pohodlnější a rychlejší psaní. V našich zeměpisných šířkách se ocelová pera vyráběla až do roku 1921. Ocelové pero se nasazovalo do násadky, která se namáčela v kalamáři. Kalamář měl každý žák před sebou na lavici v otvoru pro něj určeném.

Plnicí pera se začala objevovat až po 1. světové válce. Počátky výroby sahají až do 17. století. Plnicí pero upřednostňuje jako nejvhodnější psací prostředek mnoho odborníků zabývajících se problematikou psaní. Máme dva typy plnicích per – první typ je určen na podepisování významných dokumentů, jsou pěkně zdobená, často silná a těžká. Druhým typem jsou pera, která se používají k dlouhodobému psaní – tato pera jsou ergonomicky řešená. Tzv. pera školní mají krátkou životnost, žák překoná povinné období nácvičku a přechází na jiný typ.

Dnes je nejrozšířenějším typem pera **kuličkové pero**. Je známo už v polovině 19. století. V předškolním věku se levák určitě seznámí s kuličkovým perem. Hrozí však nebezpečí zvyku, může se stát, že dítě nebude chtít psát ničím jiným. V běžné řeči říkáme „propisovací tužka“ lidově „propiska“. Propisky se začaly objevovat na přelomu padesátých a šedesátých let. Propiska má řadu výhod: trubička naplněná barvou a uzavřená kuličkou se snadno vymění za novou. Nevyžaduje žádnou údržbu. Psacím prostředkem se

⁹ <http://www.jak-spravne-psat.cz> ze dne 30. 3. 2013

lehce obsluhuje a je neustále připraven k psaní. Velkou výhodou je i ekonomická stránka, propisky se využívají k reklamním účelům, mají nízké výrobní náklady, a tím velkou dostupnost. Propiska také ovlivnila způsob psaní a charakter písma.

V poslední době se na trhu začaly objevovat **gelové tužky**, které se liší od propisovací tužky pouze kvalitou náplně. Také mají nepřeborné množství barev od jasných pastelových po kovové, často obsahující flitry. Tyto tužky nejsou určeny k dlouhodobému psaní, jsou vhodné k zvýraznění důležitých pasáží v textu.

Dalším prostředkem ke psaní je **fix**. Je znám od šedesátých let minulého století. V prvních počátcích se využíval k vytvoření krátkých textů a kreseb nebo jako popisovač. Široké fixy v současnosti používáme na školní keramickou, magnetickou a nejnověji na interaktivní tabuli. Fixy se slabým hrotem jsou doporučovány ke psaní. Leváci při psaní fixem zjišťují, že hrot se zasekává do papíru, neklouže dobře a nabírá z papíru mnoho chloupků. Pro leváky je dobré používat fixy jen pro zvýraznění, podtržení, ohraničení nebo ke kreslení.

Poměrně novým vynálezem jsou **rollery**, u nás se objevily na konci 20. století. Výrobci se snažili propojit potřeby zákazníků – pisatelů, kteří mají rádi snadné lehké psaní s jednoduchým ovládáním a nízkou cenou. Psaní rollerem je snazší, nutný přítlak je lehčí než u propisky. Napsané písmo je vyrovnanější a sytější. Školní rollery mají ergonomicky řešený trojúhelníkovitý úchop, vyrobený z plastu. Několik druhů rolleru je vyráběno speciálně pro levoruké žáky – násadka je tvarována ergonomickým převrácením strany, hrot je stejný v levoruké i pravoruké variantě.

Pravděpodobně první psací náčiní, s kterým se dítě setká, je **tužka** a pastelka. Lépe řečeno grafitová tužka. Zmínka o obchodování s tužkami pochází z Norimberka, kde je v roce 1662 F. Staedtler nabízel. Vyrábět se začaly v Německu v 18. století, ve Francii a v Rakousku, a to pod jmény K.Faber, N.-J. Conte a J. Hardmuth. Pod těmito jmény jsou uváděny na trh dodnes. Dlouhodobý monopol na výrobu tužek měla Anglie, která měla velké zásoby čistého přírodního grafitu. Grafit se lisoval do tyčinek, které se vypalovaly jako keramika a vkládaly se do tyčinky z cedrového dřeva. Výhodou tohoto výrobního postupu s různou hloubkovou pálením grafitové směsi v peci je tvrdost tuhy. Klasické mechanické tužky jsou osazeny tuhými o průměru 2 mm speciální tužky tzv. mikrotužky slabšími tuhými 0,5 nebo 0,7mm. Ve školách se používají tradiční dřevěné tužky střední tvrdosti na rýsování (č. 3 H HF), na psaní (č. 2 HB) a kreslení č. 1 B).

Levákům nejvíce vyhovují měkké tužky, není nutné přílišné tlačení a psaní jim nečiní žádné potíže. Problém se vyskytuje v případě, když jsou texty příliš rozsáhlé, levák si je

rozmazává předloktím levé ruky. Učitelé, rodiče i široká veřejnost musí být k levákům tolerantní, zvláště v období tzv. uvolňovacích cviků, kdy při cvičení žáci několikrát obtahují předepsané cviky a posunují ruku mnohokrát po papíře, navíc zleva doprava, což je nevýhodný směr. Ve druhém pololetí první třídy přechází většina žáků na pera, tím se upraví ladnost písma i čistota v písance. Leváci si tužkou rádi dělají poznámky, krátké texty nebo si předepisují texty, na kterých záleží, a potom je přepisují perem.

K tužkám patří neodmyslitelně též **pastelky** ke kreslení – zde je grafit vyměněn za barevnou tuhu v různých odstínech. U pastelek se tvrdost neuvádí. Školní pastelky jsou většinou vyráběny ve střední tvrdosti. Pastelky zanechávají stálou stopu, nerozmazávají se (pokud o to nemáme zájem), neblednou. Při kreslení si levák může začít práci, z které strany mu to lépe vyhovuje, pokud začne od pravého horního rohu, má přehled po celé čtvrtce, což mu nesmírně vyhovuje.

K dalšímu psacímu náčiní patří také **křída**. Technologický postup výroby křídly je z jemného vápence, vzniklého rozpadem schránek mořských mikroorganismů, těžených v přírodních nalezištích a následně jemně mletých a dále zpracovávaných. Ve škole se na tabuli píše křídou, tvarovanou do tyčinek čtvercového tvaru o straně kolem 1 cm a délce 10 cm. Nejčastěji používaná křída je bílé barvy, na zvýrazňování, obtahování a kreslení se používají barevné křídly se základními barvami. Křída zanechává nepravidelnou stopu podle tvaru a natočení. Levák si snadno smazává měkkou, stíratelnou křídou hřbetem ruky. Žáci i učitelé píšící levou rukou se tomuto úkonu snaží vyhýbat, ruku si proto neopírají a vysunují si tabuli, aby mohli psát rukou pod řádkem. Tzv. drápalové nejsou na psaní odspodu zvyklí – trpí tím osobitý rukopis, písemný projev může být značně neuspořádaný a kostrbatý. V matematice při geometrii je levák ve stejné situaci jako pravák, pouze si musíme uvědomit, že levák rýsuje zprava doleva, pokud to dovolí konstrukční postupy.

Jedním z nejstarších psacích potřeb je **štetec**. Štetce se používaly k nanášení čínského či japonského písma, k této činnosti písaři potřebovali ještě tuš. Jemné až tuhé zvířecí chlupy jsou usazeny v násadce ze dřeva v různých velikostech. Štetce jsou kulaté nebo ploché, krátké či s dlouhou násadkou, jemné vlasové i z tuhých chlupů nebo jiných materiálů, převážně plastů. U nás se štetce používají hlavně při výtvarných výchovách. Leváci jsou ve stejném postavení při kreslení jako praváci, pokud kreslí v pravolevém směru.¹⁰

---

¹⁰ Ivo Vodička, Nechte leváky drápat, Portál, s.r.o., Praha2008, ISBN 978-80-7367-479-3

4 Levoruké dítě od narození

Leváky hned po narození ještě nepoznáte, musíte si počkat na první úchopy a zacházení s věcmi. V této době by rodiče měli mít oči naplno "otevřené".

Většina dětí nepoužívá ke všem činnostem výlučně pravou nebo zase jen levou ruku. Navíc vedoucí úloha jedné ruky dostává pevnější obrysy často teprve v průběhu dětství spolu se zráním nervového systému a my si nemůžeme být zcela jisti, jestli už k této stabilizaci došlo nebo ještě ne. Dítě také nemusí používat výlučně jen levou nebo pravou stranu, může se lišit dominance ruky a nohy, oka a ucha, ruky a oka, nohy a oka, ruky a ucha nebo nohy a oka.

Při statistickém výzkumu byla objevena skutečnost, že mezi rokem a čtyřmi roky se v populaci objevuje více leváků než mezi čtvrtým a šestým rokem (Dostálová 2008). To potvrzuje úvahu, že lateralita není trvalým jevem, je ovlivňována výchovou. Řeč má u praváků sídlo v levé hemisféře, u některých leváků v pravé hemisféře.

V mém okolí se nachází několik maminek, které mají doma leváka a samy jsou pravačky. Zpočátku mají výhrady, že děti drží lžičku v levé ruce, později si berou nůž do levé ruky a vidličku do pravé, což není podle bontonu. Pro praváky je to daleko složitější, jsou často zaskočeni tím, že nedokážou dítě naučit vázat tkaničky, ani když dítě sedí proti nim a oni jim to ukazují zrcadlově. Mají problém v obsluze svých levostranně zaměřených dětí, podávají jim věci do pravé ruky, což při podávání hrnečku s teplým pitím může skončit převržením hrnečku. Při obouvání dítě vykopne druhou nohu, než po něm požadují. Matky děvčat řeší problém, jak dceru naučit plést na obrácenou stranu. Další kapitolou je střihání nůžkami, i když existují nůžky pro leváky – pravák není schopen je ani nasadit, natož ještě předvést správnou techniku.

V dnešní době mají leváci už i svůj obchod, kde lze pořídit věci pro levoruké spoluobčany – např. nůžky, tužky, pera, omalovánky i písanky, které mají předlohu na opačné straně, takže si levák případný vzor nezakrývá písící rukou. Obchod nabízí i praktické věci do domácnosti – otvírák na konzervy, škrabky na brambory, myši a klávesnice k počítači i některé hudební nástroje jsou již vyráběny pro leváky.

Sama jsem levačka, jelikož jsem se narodila několik desítek let zpátky, tak levou rukou pouze píši. Jen v několika málo případech si vypomáhám levou rukou i při jiných činnostech. Mám zkušenost i s přecvičováním na pravou ruku, asi jsem vyhraněný levák, co se nedá přeučit – nepovedlo se to. Na druhou stranu jsem se hodně přizpůsobila pravoruké společnosti. Chleba krájím pravou rukou, nůžky beru do pravé a také s nimi

stříhám, pletu jako pravák, na kytaru jsem zkoušela hrát jako pravoruká, přístroje držím stejně jako ostatní členové původní rodiny. Dokonce na tabuli píše pravou rukou, ale to je z donucení – v době, kdy jsem pracovala jako mistrová odborného výcviku, byla povinnost doplnit si pedagogické minimum. Nastoupila jsem na pedagogickou fakultu k dalšímu vzdělávání. V prvním semestru mě vyvolal tehdejší děkan fakulty, abych napsala nějaký text na tabuli, když uviděl křidu v mé levé ruce, tak se zhrozil a poslal mě sednout se slovy – „Leváci nemají ve školství co dělat“. Jsem ráda, že tento předsudek je už snad definitivně vytlačen. V našem současném ročníku na pedagogické fakultě je 6 levorukých spolužaček, budoucích i současných učitelek 1. stupně ZŠ. Domnívám se, že učitel levák, zvláště v 1. a 2. třídě základní školy, je jistou oporou, protože dobře pozoruje případné školní obtíže při čtení, psaní nebo jiných činnostech, ty pak se mohou snadno překonat a žák se může stát třeba i učitelem. Malí praváci zase vidí, že možnosti mají obě lateralitě stejné. Mám tři děti - jednu dceru a dva syny (dvojčata). Dcera Martina je vyhraněný levák. Již od prvních pokusů sáhnout na hračky umístěných v postýlce jsem tušila, že leváctví zdědila po mně. V pozdější době okolo 7 měsíců, kdy už se snažila sama jíst rohlík, vzala ho okamžitě do levé ruky. Při oblékání podávala nejprve svoji dominantní ruku. Tužku hned od 2 let brala do levé ruky, nejprve si ráda jen tak „čmárala“ pro potěšení, s přibývajícím věkem jsme začali kupovat omalovánky, které pečlivě vybarvovala. Pouze s držetím psacího náčiní jsme bojovali ještě v 1. třídě, dcera měla křečovitě držení tužky s prohnutým ukazováčkem. Toto držení jsme postupem času a pravidelným cvičením z větší části odstranili.

5 Psychologické hledisko – co má umět levák při vstupu do 1. třídy

Dítě, které nastupuje do 1. třídy, má právo na to, aby bylo ve škole úspěšné. Někteří rodiče se však snaží svého potomka zasvěcovat do tajů čtení a počítání, aby mělo předstih. Přitom děti k úspěšnému startu potřebují zcela jiný druh dovedností. Velmi důležité je, aby bylo dítě připravené po psychické stránce, musí zvládat se samoobslužné činnosti a hlavně by se mělo do školy těšit. Dítě by se nemělo strašit slovy „ počkej, až půjdeš do školy, tam tě naučí být hodný“. Největším problémem, který jsme zažily s kolegyněmi u zápisu, je katastrofální neznalost klasických pohádek, děti neuměly přiřadit k sobě pohádkové bytosti z jedné pohádky, neznaly názvy pohádek a ani je nikdy neslyšely. Udržení pozornosti při čtení je také na velmi nízké úrovni. Toto je v kompetenci rodičů, kteří by měli dětem denně číst před spaním alespoň 20 minut. Pokud rodiče dětem nečtou, ochuzují je o zážitky a nerozvíjejí jejich fantazii. Chybí zájem s dítětem se bavit a vysvětlovat, proč se ta pohádková bytost chovala tak a tak, jest-li je to správně nebo není. Takových rodičů je bohužel v poslední době více než tři čtvrtiny. Většina rodičů to omlouvá nedostatkem času, aby měli chvíli volna pro sebe, posadí dítě k televizi nebo počítači a nechají děti koukat na cokoli. Děti potom citově strádají, nikdo se s nimi nepomazlí, nevysvětlí problémy, se kterými se děti během dne potýkaly. Proto, aby dítě bylo schopné plnit zadané úkoly, musí se umět *soustředit a dobře poslouchat, co má udělat*. Mít schopnost se soustředit, zaměřit pozornost, je důležité i pro chytré dítě, v případě, kdy se nesoustředí, může mít později ve škole problémy. Kladme si otázku: Vydrží být dítě soustředěné při čtení knihy nebo sledování pohádky? Dokončí dítě zadaný úkol odpovídající věku?

Velmi důležitá vlastnost je *citová zralost* – emoční stabilita. Např. dítě nebude plakat při odchodu rodičů do zaměstnání. Na neúspěch nebude reagovat výbuchy vzteku nebo pláčem. Nestýská se mu po rodičích, nemyslí na domov. Děti, které navštěvovaly MŠ, jsou na odloučení od rodičů zvyklé.

Další vlastnost je *sociální zralost* – znamená, že dítě se o sebe dokáže postarat, má osvojené hygienické návyky – jít samo na WC, umýt si ruce a utřít se, postará se o své věci, ví, která je jeho značka, umí se obléknout, obout boty a zavázat si tkaničky, vyzvednout si oběd ve školní jídelně, pozdravit, poprosit, poděkovat, přijmout autoritu učitele, vychovatele, vykat dospělým osobám, vydržet větší část dne v kolektivu vrstevníků.

Ve škole se dítě neobejde bez *pracovní zralosti* – mělo by si umět připravit večer věci, které bude potřebovat druhý den ve škole, ráno vstát v pravidelnou dobu, nasnídat se, jít do školy, sedět při vyučování, psát úkoly, mít pořádek v lavici a tašce, dokázat vydržet u úkolu a dokončit ho, i když to zrovna není oblíbená činnost. Souvisí to s dobrou motivací. Tyto požadavky jsou totožné pro obě laterality.

5.1 Co má umět levák předškolák u zápisu?

Zápis do první třídy je velkou událostí v životě celé rodiny. Předškolák by měl znát dobře své jméno a příjmení, datum narození popř. adresu, kde bydlí. Měl by znát všechny barvy, vyslovovat bezchybně hlásky, vytleskat slabiky, poznat a správně seřadit čísla od 1 do 5, poznat základní geometrické tvary, zazpívat písničku či přednést básničku.

U zápisu má umět namalovat postavu, stříhat nůžkami, správně držet tužku, umět rozpoznat první a poslední hlásku – v dnešní době to část předškoláků nezvládá.

Velkým problémem současné doby je velmi slabá slovní zásoba dětí, též se vyskytuje hodně logopedických poruch. Děti neumí správně držet nůžky a málokdo umí s pečlivostí vystříhnout jednoduchý tvar z rovných čar. Rodiče by si měli uvědomit, že televize ani počítač jejich děti nenaučí být zručnými.

Po *rozumové stránce* má předškolák znát orientaci v čase (včera, dnes, zítra, ráno, poledne, večer, znát chronologickou orientaci (např. Vánoce v prosinci, v létě prázdniny, hodiny znát nemusí – učí se v rámci prvouky, dny a měsíce, roční období by měly znát z MŠ). Umět seřadit věci podle velikosti, délky, množství, druhy (větší x menší, delší x kratší, stůl x židle, jablko x hruška), znát pravolevou orientaci (vlevo x vpravo, nahoře x dole), materiál (z čeho jsou vyrobeny věci – chléb, kniha, auta, látka), znát barvy (i doplňkové – šedá, béžová, oranžová), početní představy (kolik nohou má pes, kachna, počet dnů v týdnu), počítat do 10 i zpět.¹¹ Tyto požadavky jsou totožné pro obě laterality.

---

¹¹ KUTÁLKOVÁ D. Jak připravit dítě do 1. třídy. Praha: Grada 2005, ISBN 80 – 247 – 1040 - 4

6 Porovnání života leváků v různých státech

V mnoha evropských jazycích slovo „pravý“ je etymologicky svázané s pojmy spravedlnosti a práva. Například německé a nizozemské „**recht**“, španělské "**derecho**", francouzské „**droit**“, české „právo“, „pravda“, „spravedlnost“, „pravý“ jako opak falešného. Anglické „**dexterity**“ znamená šikovnost.

Slovo „**sinister**“, původně v latině znamenající „levý“, v angličtině znamená „nečestný, nešťastný, pochmurný, zlý“. Slovo pochází z latinského slova sinus označujícího kapsu. Tradiční římská tóga měla jen jednu kapsu, a to na levé straně. Dnešní italské slovo „**sinistra**“ má oba významy. Španělské slovo „**sinistra**“ má sice také oba významy, častěji se však užívá v přeneseném významu, protože v původním významu bývá častěji nahrazeno baskickým slovem „**izquierda**“. Také francouzské „**gauche**“ a německé „**links**“ a „**linkisch**“ spojuje oba významy. V češtině se slova „levota“ nebo „levárna“ používají ve slangu pro podvod nebo podraz.

Leváctví (sinistralita, left-handedness), též levorukost je upřednostňování levé ruky nebo jiné části těla před pravou. Levák je osoba, která má levou ruku daleko šikovnější než pravou, tedy opačně, než je typické. Preference může být nejen funkční, ale může se projevit i na tvaru orgánů. Levák prosazuje svoji dominantní levou ruku při manipulaci s předměty a podobných činnostech a levou rukou se učí psát snadněji než pravou. V minulosti bývalo leváctví závažným sociálním handicapem a převažovala tendence leváky i násilně přeučovat na praváky (v Československu byla tato snaha oficiálně odmítnuta v roce 1967). Protože toto přeučování není zcela úspěšné a působí neúměrné riziko škod na duševním zdraví, v dnešní době jsou v moderní společnosti leváci akceptováni a mnohé výrobky jsou jim přizpůsobovány.

V České republice podle Státního zdravotnického ústavu je přibližně 10 % leváků v lidské populaci, což je asi milion lidí. Leváci muži zaujímají větší procento než ženy. Podle webu českého Státního zdravotního ústavu má 7 % dospělé populace funkční převahu levé ruky. V Británii jsou na tom podobně jako u nás, levorukých mužů je kolem 13 % a žen je o dvě procenta méně. V populaci, která se narodila před rokem 1910, jsou uváděna pouhá 3 % leváků. Ve Spojených státech amerických bylo kolem roku 1990 zjištěno 12 % leváků ve věku dvaceti let. Mezi padesátiletými 5 % a mezi osmdesátiletými lidmi 1 % leváků. Nelze vyloučit ani možnost, že podíl leváků mezi narozenými dětmi bude dále stoupat.

V arabských kulturách je leváctví vážné stigma vzniklé v historické době. Stejně jako u Arabů i v Indii a Indonésii je velmi neslušné brát jídlo do levé ruky. Přijmutí daru levou rukou je považováno za neslušné a nekulturní.

V minulosti zvláště v církevním společenství bylo používání levé ruky považováno za d'ábelské znamení. Eskymáci (Inuité) si představovali leváky, jako čaroděje.

Obyvatelé starého Říma také leváky nepřijímali. Nejhorší to měli chlapci, kteří byli povoláni do římské legie a projevovali se jako leváci. Levou ruku jim přivazovali k tělu, aby se naučili používat pravé ruky. Leváci by narušovali soudržnost legie.

Ženy v Japonsku na tom byly podstatně hůře. Manžel, když zjistil, že jeho žena je levačka, tak ji mohl propustit.

V Číně v době nedávno minulé byli leváci nuceni k přecvičování na praváky – tvary čínského písma jsou konstruovány pro pravoruké písaře. Levou rukou je lze psát velmi obtížně.

Africké země byly známy tím, že dítěti, u kterého zjistili přednostní užívání levé ruky, bylo ošklivě ubližováno. Dítěti levou ruku polévali vařící vodou a ruku obalili bahnem, dokud neodumřely nervy v ruce. Tímto drastickým způsobem donutili dítě používat pravou ruku.

U Asijců a Hispánců je jen devět procent levorukých občanů.

Anglický král Jiří VI. (mladší bratr Edvarda VIII.) byl také levák, z tohoto důvodu nepředpokládal, že by se mohl stát následníkem trůnu. Otec mu v dětství a v dospívání přivázel na levé zápěstí dlouhý řetěz, při použití levé ruky otec za řetěz zatáhl. Domníval se, že tímto způsobem odnaučí syna používat levou ruku. Opak byl pravdou – syn začal trpět těžkou koktavostí. Stejnou techniku s neúspěchem prováděl také otec Nelsona Rockefellera.¹²

Ještě první polovině 20. století v některých evropských a amerických školách trestali děti za to, že se pokusily použít při psaní ve škole levou ruku.

---

¹² Václav Mertin: [Máme doma leváka](#), Rodina, 19. 3. 2001(cit. 2013- 4 -3)

7 Problémy leváků a jejich výchova

S ohledem na leváctví, které bylo po mnoho tisíciletí potlačováno, se ve společnosti objevuje několik problémů, s kterými se musejí leváci potýkat. Abychom mohli levákům dobře porozumět a případně i pomoci, musíme je bedlivě pozorovat a zajímat se o jejich požadavky.

Tato kapitola je důležitá především pro pedagogy, rodiče a vychovatele dětí – leváků, kterým mohou svými vědomostmi a zkušenostmi pomoci při řešení problémů, s nimiž se může levoruké dítě ve svém životě setkat. Zároveň se mohou vyhnout i některým omylům ve výchově leváků.

Psaní levou rukou není opakem psaní pravou rukou, jde o dvě zcela odlišné činnosti. Odborníci zabývající se výchovou se spolu s rodiči shodují v důležitosti sebedůvěry. Děti velmi brzy poznají, kdo jsou. Několikaleté studie prokazují, logika a zkušenosti potvrzují, že to, jaký máme ze sebe pocit, nás ovlivňuje nyní i v budoucnosti. Rodiče, kteří si dobře všimají svých dětí, mohou při jiné preferenci svého dítěte udělat mnoho v jeho prospěch. Učíme se hlavní směry normálního motorického rozvoje, ale nejsme dostatečně vzdělaní, pokud jde o otázku levorukosti.¹³

Pokud se budeme vzdělávat v této oblasti, budeme podporovat naše děti v jejich orientaci, vytvoříme jim budoucnost nezatíženou mýty a omyly, které pronásledují lidstvo od prvopočátků. Díky vědeckým objevům a logice ztrácejí předsudky svou moc. Každým dnem se dovídáme o nových objevech a nových lepších výrobcích určených pro levorukou společnost. Doufám, že v současné době již leváci nebudou svoji preferenci považovat za neřešitelný problém. Vidíme ve svém okolí, v televizi, slyšíme v rozhlase a čteme na internetu o úspěšných, silných a výjimečných levácích. Patří sem herci, malíři, hudebníci, vědci, spisovatelé, politici a sportovci.

7.1 Biologie a fyziologie

Mozek je rozdělen na dvě poloviny, které se nazývají cerebrální hemisféry. Ve spodní části je svazek nervových vláken, jež zajišťují komunikační přenos mezi hemisférami. Nervová vlákna v prodloužené míše se křížují. Levá hemisféra řídí pravou polovinu a pravá levou. Levá hemisféra většinou řídí řečovou a jazykovou funkci (včetně psaní a čtení), logiku,

---

¹³ Healey J. M. Leváci a jejich výchova, Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-701-9

uvažování a motorické schopnosti. Pravá hemisféra obecně řídí prostorové vnímání, emoce včetně výrazu obličeje a umělecké dovednosti. Je zřejmé, že mohou existovat odchylky. Zajímavostí je, že sluch a matematika jsou sdíleny oběma polovinami.

Obě poloviny spolu pořád komunikují, spolupracují, ale nesoupeří, chovají se jako celek.¹⁴ Z knihy od J. M. Healey – leváci a jejich výchova se dozvídáme, že Dr. Geschwind si jako první všiml, že poloviny mozku nejsou zcela symetrické. Zjistil, že část mozku, známá pod jménem Sylviova rýha, je na levé straně mozku delší a širší než na pravé. Toto má zásadní význam, v této části mozku je centrum pro rozvoj řeči. V devadesátých letech minulého století výzkumníci spolu s psychology začali intenzivně zkoumat tuto část mozku, protože při výzkumu došli k názoru, že by to mohlo souviset s vývojovou dyslexií.

Dyslektikové mají horní plochu laloku na obou stranách stejně velkou, ostatní mají delší a širší na levé straně. Tento typ dominance může být příčinou neschopnosti správně číst. Pravá polovina mozku může přebírat tyto schopnosti anebo se mohou obě poloviny vzájemně doplňovat, což může v mozku způsobovat konfliktní představy. Vědecky je dokázáno, že pravá strana mozku nevykonává tyto funkce stejně dobře jako levá. To v žádném případě neznamená, že leváci jsou většinou dyslektici. Jedna z pověr je, že dyslexie se vyskytuje u leváků. Žádná statistika zabývající se tímto problémem neexistuje.¹⁵

7.2 Společenská pravidla

Pravidla ve společnosti jsou určována pravorukou normou. Počínaje pravidly při stolování, podávání ruky při pozdravu, používáním různých nástrojů, automobilů, fotoaparátů dokonce i telefonních budek. Správná strana je pravá.

Jeden problém pramení z terminologie výrazu. „Pravý“ se používá ve všech světových jazycích v přeneseném významu jako dobrý, správný, vhodný, naopak „Levý“ vyvolává opačný význam. Někteří levorucí občané mohou mít za určitých okolností nepříjemné pocity.

Druhý problém naráží na život v pravoruké orientaci společnosti, kde je převážná většina nástrojů a zařízení uzpůsobena pro pravoruké spoluobčany. Jedná se o některé drobné

---

¹⁴ Healey J. M. Leváci a jejich výchova, Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-701-9

¹⁵ Healey J. M. Leváci a jejich výchova, Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-701-9

nástroje používané v domácnosti, o přístroje na ruční práce, hobby nástroje, zahradní a elektrické nástroje, hudební nástroje, dále dopravních prostředků a prostředků komunikace. Společenské zvyklosti a pravidla společenského chování jsou také přizpůsobeny pravákům (např. podávání pravé ruky při pozdravu) – mnoho leváků podává levou ruku. Proto se v minulosti snažili leváky přeučovat na praváky, aby byli ušetřeni problémům spojených s užíváním levé ruky.

Dítě – levák se ocitne ve společnosti, v níž je většina lidí pravorukých, ve svém nejbližším okolí má také plno praváků. Malé děti nechápou, proč dělají věci jinak než ostatní a snaží se je napodobovat a ono jim to nejde. Proto záleží na rodičích, jaký zaujmou postoj. Je dobré dítěti vysvětlit, o čem jde, a podněcovat jeho levorukost. Děti se učí dychtivě a je pravda, že mezi leváky je hodně slavných. Musíme dítě přesvědčit, že není o nic horší než děti, které píšou pravou rukou.

7.3 Prostředí pro leváky

Pro leváka je důležitá trpělivost, pochopení a jemné vedení. Aby se ve svém prostředí cítil opravdu příjemně, můžeme udělat ještě mnoho dalších věcí, vše, co je v našich silách. Dítěti dáme možnost vyjádřit svoji představu, co je pro něj dobré a co by mu činilo problémy.

7.3.1 Struktura dětského pokoje

Nejsou daná žádná závazná a neměnná pravidla pro rozmístění nábytku v pokoji leváka, je však možné přizpůsobit věci tak, aby se v něm dítě cítilo příjemně a bezpečně.

Stůl a lampička by měly být uspořádány tak, aby odpovídaly potřebám leváka. Denní světlo by mělo dopadat z pravé strany, zásuvky jsou nejlepší na straně pravé. Vypínače by měly být snadno přístupné levé ruce. Při uspořádání postele dovoďte dítěti vyjádřit svůj názor, každé dítě má rádo jinou stranu na lezení do postele, podle toho postel postavte. Máte-li v pokoji noční stolek, poraďte se s dítětem, na které straně ho chce mít.

Co se týká uspořádání skříně, je dobré zavěsit věci obráceně než u praváků – zavěsit oděvy na levou stranu skříně. Dobré je nechat dítě, aby vám pomáhalo a samo si určilo, kde chce mít věci uložené. Tím si vytvoříme představu o tom, co dítěti vyhovuje.

7.3.2 Vhodné kuchyňské nástroje a pomůcky

Jakmile dítě doroste do věku, kdy je schopné pomáhat, je dobré zapojit je do přípravy pokrmů, zvláště když máte doma dceru. U nás byl velký problém se škrábáním brambor, pokud jsme nezakoupili škrabku pro leváky. O otevírání konzervy ani nemluvíme, ty jsou projektovány jen pro praváky a dcera zatím žádnou konzervu neotevřela. Při krájení nožem jsem trnula hrůzou, aby se nezranila. Dcera se již naučila držet a krájet nožem bez problému. Vzhledem k tomu, že vystudovala hotelovou školu, bravurně ovládá i barmanský nůž a vývrtku. Při jídle používá příbory jako leváci – dává přednost bezpečnosti před společenskými pravidly.

Mozek leváka pracuje pružně, proto pro něj nejsou překážky nepřekonatelné.

7.4 Výhody leváctví

Leváci nejsou odkloповáni jen samými problémy, které mohou během života potkat, ale leváctví má také řadu výhod.

Jednou zásadní výhodou je, že leváci jsou pružní a velmi přizpůsobiví. Je dokázáno, že mají lepší prostorovou představivost. Také mívají nadání na matematiku. Většina lidí se domnívá, že mezi leváky je hodně tvořivých lidí při organizaci prostředí pro svou potřebu.

O těchto a podobných názorech by se dalo hodně dlouho diskutovat a polemizovat. Pravdou je, že levorukost může pro dítě znamenat určitý minoritní rys, kterým se odlišuje od ostatních ve společnosti. Pamatujte, že vaše dítě je individualita – a jeho leváctví může být zdrojem hrdosti.¹⁶ Na nás rodičích záleží, jak svému levákovi dokážeme pomoci, aby se skutečně cítilo hrdé a ne méněcenné, jako tomu bylo v minulosti. A aby svou levorukost mohlo považovat za dar, kterým neoplývá jen tak někdo

Musíme připomenout, že leváci slaví svůj den 13. srpna, který je Mezinárodním dnem leváků.

7.5 Výchova leváků

Rodičovství je dar, který není umožněn všem. Je to poslání vyžadující umění, talent a důkladné znalosti.¹⁷ Pro rodiče leváka to platí dvojnásob, důležité jsou především znalosti.

---

¹⁶ Healey J. M. Leváci a jejich výchova, Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-701-9.

¹⁷ Rheinwaldová E. Jak vychovat šťastné dítě. Motto 1997, ISBN 80-7246-509-1

Jestliže rodič zná dokonale problematiku opačné laterality, problémy, se kterými se může jeho levoruké dítě během života potkat, může svému dítěti hodně pomoci při uvědomování svojí identity. Každý rodič leváka by měl získávat co nejvíce informací týkajících se této problematiky, aby mohl svými znalostmi usnadnit dítěti překonávat překážky, se kterými musí potýkat.

Výchova leváků se však diametrálně neliší od výchovy jiných dětí. Je jen nezbytností v některých sférách výchovy použít trochu odlišný postup nebo přístup a využívat některé pomůcky, které nabízí trh – pomáhající levákovi při psaní, kreslení, v práci v kuchyni apod.

Rodič by měl znát své dítě natolik, aby dokázal rozlišit přednosti a slabiny, které se projevují u dítěte tak, aby rozvíjel dovednosti a schopnosti a pomáhal v oblastech, kde dochází k nějakým obtížím.¹⁸ Úkolem rodičů je pomoci dítěti odhalit jeho potencionální fyzické a duševní schopnosti.¹⁹ V případě objevení talentu v některé oblasti je dobré dítě povzbuzovat, podporovat, oceňovat a chválit, aby se vytvořily pozitivní pocity. Dítě si musí být jisté, že je dobré a šikovné. Není-li tomu tak, musíme se obrnit trpělivostí a klidem a s rozvahou být dítěti nápomocni. Musíme naučit dítě vytrvalosti a touhy dobrat se k cíli – dokončit započaté dílo²⁰.

---

¹⁸ Healey J. M. Leváci a jejich výchova, Praha: Portál 2002, ISBN 80-7178-701-9

²⁰ Rheinwaldová E. Jak vychovat šťastné dítě. Motto 1997, ISBN 80-7246-509-1

²¹ Rheinwaldová E. Jak vychovat šťastné dítě. Motto 1997, ISBN 80-7246-509-1

Rady pro rodiče

► **Pomozte dítěti vypěstovat si vlastní identitu**, uznávejte jeho jedinečnost a trpělivě ho ved'te k objevení všeho skvělého, co v sobě skrývá. Naučte ho kontrole všech negativních vlastností, jež má v sobě každý jedinec.

► **Pomozte dítěti naučit ho mít se rádo**, jedině tak se naučí mít rád i druhé lidi.

► **Pomozte dítěti získat pocit, že je jeho cena obsažena v jeho vlastním životě**.

Bez této vědomosti se stávají lidé závislí na druhých lidech, kteří je zneužívají ve svůj prospěch, ponižují je a manipulují s nimi.

► **Pěstujte v dítěti sebeúctu**, dítě musí mít pocit, že je milované a má svojí hodnotu pro lidské společenství. To v něm rozvíjí jeho sebejistotu.

► **Vyvolávejte v dítěti pocit, že je schopné se ovládnout a zvládnout odezvu z okolí**.

► **Pomozte dítěti vytvořit si kladnou představu o své osobě**. To vytvoříte svým správným postojem k dítěti – slovy, neverbální komunikací. Dávejte si dobrý pozor, jak se k dítěti chováte.²¹

Pamatujte:

→ Dítě má pocit lásky, když se věnujete výhradně jemu (např. hraní her, čtení pohádek)

→ Dítě musí mít pocit, že se na rodiče může kdykoliv spolehnout.

→ Dítě, které má sebeúctu, je schopné jednat s druhými lidmi otevřeně a bez ostychu.

→ Důvěra je ve vztahu velmi důležitá, je součástí psychicky bezpečného prostředí.

→ Každé dítě touží po pozornosti a musí mít pocit, že je milováno.

→ Lásku si nevynucujeme přehnanou starostlivostí, nákladnými dárky, vzdáním se svých potřeb.

→ Osobní jistota poskytuje dítěti odvahu a energii k dosažení vytyčených cílů.

→ Jestliže má dítě pocit, že nenaplnuje očekávání rodičů, ztrácí sebeúctu a sebedůvěru.

→ Sebeúcta vyvěrá z kladných životních zkušeností.

→ Najděte nejlepší způsob, jak budete jednat s dítětem.²²

---

²¹ Rheinwaldová E. Jak vychovat šťastné dítě. Motto 1997, ISBN, 80-7246-509-1

²³ Rheinwaldová E. Jak vychovat šťastné dítě. Motto 1997, ISBN, 80-7246-509-1

8 Dílčí závěr

Z výše uvedeného vyplývá, že leváctví je jev zcela fyziologický, a neměl by být považován za něco nenormálního.

Používání levé ruky bylo po dlouhá staletí zavržováno, potlačováno, považováno za něco špatného a nedobrého. Některé národy a kultury naopak leváctví „uctívali“ a věřili, že jim leváci přinášejí štěstí. Díky těmto postojům a evidentně i díky „matce přírodě“ nedošlo k úplnému vymýcení leváctví. V druhé polovině dvacátého století se zásluhou Františků Kahudy a Synka přestali leváci přeučovat. Společnost postupně začala leváky akceptovat. V naší republice je přibližně 10 % leváků, mužů je o něco více než žen. Leváky musíme respektovat a vytvářet jim vhodné prostředí.

Lidské smysly – řeč, zrak i sluch se mohou vyvíjet samostatně, závislé jsou však na celkovém pohybovém vývoji. Lateralita se projevuje používáním ruky, ale také oka, ucha a nohy.

U dítěte pozorujeme jeho laterality od útlého věku až do doby, než jde k zápisu do první třídy – v té době by měla být laterality známa.

Pro vaše dítě - leváka je velmi důležité, abyste se neustále vzdělávali v této oblasti. Jedině tak se můžete o svém levorukém dítěti dozvědět plno nových informací a podporovat zdravý vývoj, jak po tělesné, tak psychické stránce.

Pořád je ještě spousta lidí, kteří díky své neinformovanosti si neuvědomují rozdílné potřeby leváků – patří mezi ně hlavně rodiče, prarodiče, ale i učitelé, vedoucí zájmových kroužků i trenéři vrcholových sportů. Z tohoto důvodu by se v první řadě měli rodiče snažit dozvědět co nejvíce informací o levorukých dětech.

Výchova leváků se nijak neliší od výchovy praváků, problém tkví v přístupu okolního světa. Zapotřebí je daleko větší trpělivost a odvaha co se týká učení různých věcí (např. zavazování tkaniček, krájení chleba apod.), ale v jiných činnostech se od výchovy praváků neliší. Tento názor jsem konzultovala s rodiči leváků i kolegyněmi, které mají leváky ve třídě.

Praktická část:

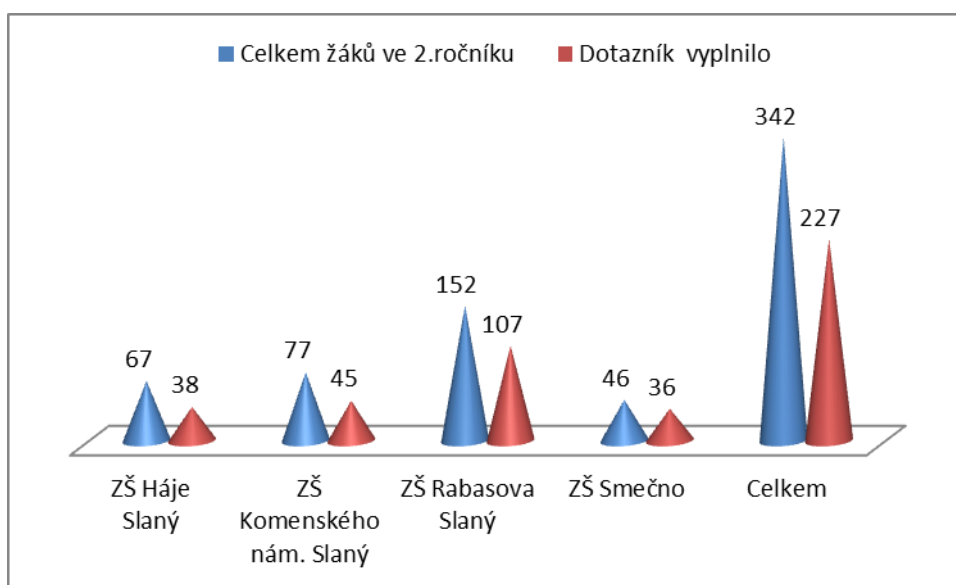
9 Postup při zpracování a vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazník – dotazníkové šetření probíhalo na třech základních školách ve Slaném a na jedné základní škole ve Smečně. Výzkum se týkal žáků navštěvujících v příslušném školním roce 2. ročník. Jedná se o věkovou skupinu sedmi a osmiletých žáků. Dotazník dostali žáci od jejich třídních učitelek, kterým jsem sama vysvětlila konkrétní požadavky, jak a proč dotazník vyplnit. Na vyplnění měli rodiče dostatečně dlouhou dobu v období vánočních prázdnin. V dotazníku bylo napsáno, aby rodiče odpovídali na otázky, až si budou jisti správnou odpovědí. Je pravda, že se mi nevrátily všechny dotazníky vyplněné. V současné době je řada rodičů, kteří nechtějí dělat nic, co se přímo netýká jejich dítěte a nesouvisí to se školní docházkou. Nejsou ochotni věnovat trochu volného času pro dobrou věc. Někteří rodiče nevyplnili všechny otázky. Největší problém byl s otázkou: V které ruce drží vaše dítě krabičku od sirek a kterou sirku. Několik rodičů reagovalo tím, že napsalo do dotazníku „Dětem sirky do ruky nepatří“. Na jedné základní škole ve Slaném si paní ředitelka nechala poslat dotazník mailem, otázku ohledně sirek z dotazníku vymazala – prý po konzultaci s výchovnou poradkyní. U nás ve škole ve Smečně vyplnili někteří rodiče dotazník až potom, když zjistili, že mě osobně znají. Musela jsem jim vysvětlit, že je dotazník anonymní (což bylo uvedeno v úvodu mého dotazníku). Také jsem je musela upozornit, že pokud se jim nějaká otázka nezamlouvá, že ji nemusejí vyplňovat.

V tabulkách, které následují, jsou zpracovány výsledné odpovědi na položené otázky, které jsem použila v dotazníku (viz příloha č. 1) a které vyplňovali zákonní zástupci žáků.

Počty zúčastněných

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Celkem žáků ve 2. ročníku	67	77	152	46	342
Dotazník vyplnilo	38	45	107	36	227

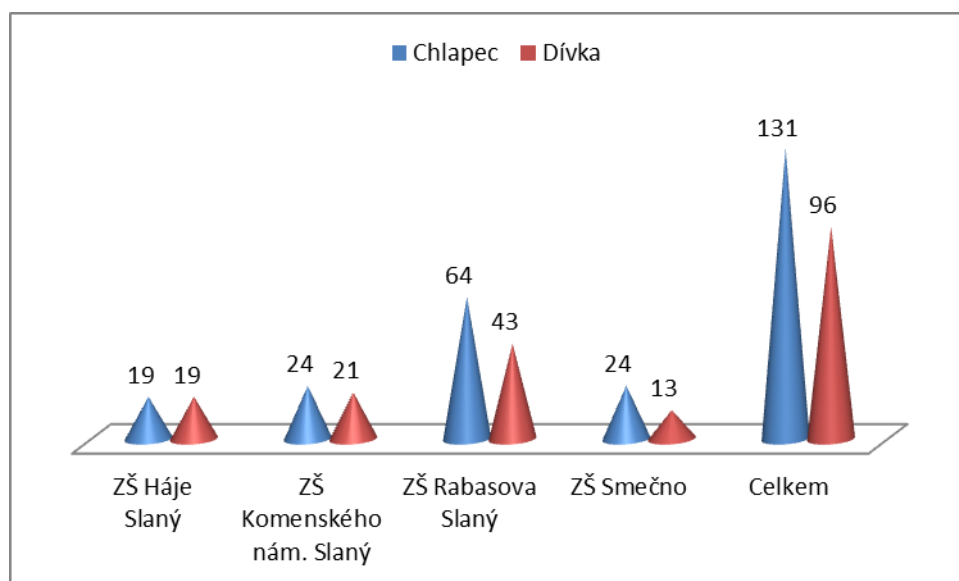

Počet vyplněných dotazníků byl celkově dobrý, z 342 rozdaných dotazníků se mi vrátilo 227 vyplněných dotazníků tj. 66,37 %. V ZŠ Háje činil rozdíl 56,72 %, v ZŠ Komenského 58,44 %, v ZŠ Rabasova 70,39 % a v ZŠ Smečno 80,43 %.

Otázka č. 1

Vaše dítě je:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Chlapec	19	24	64	24	131
Dívka	19	21	43	13	96

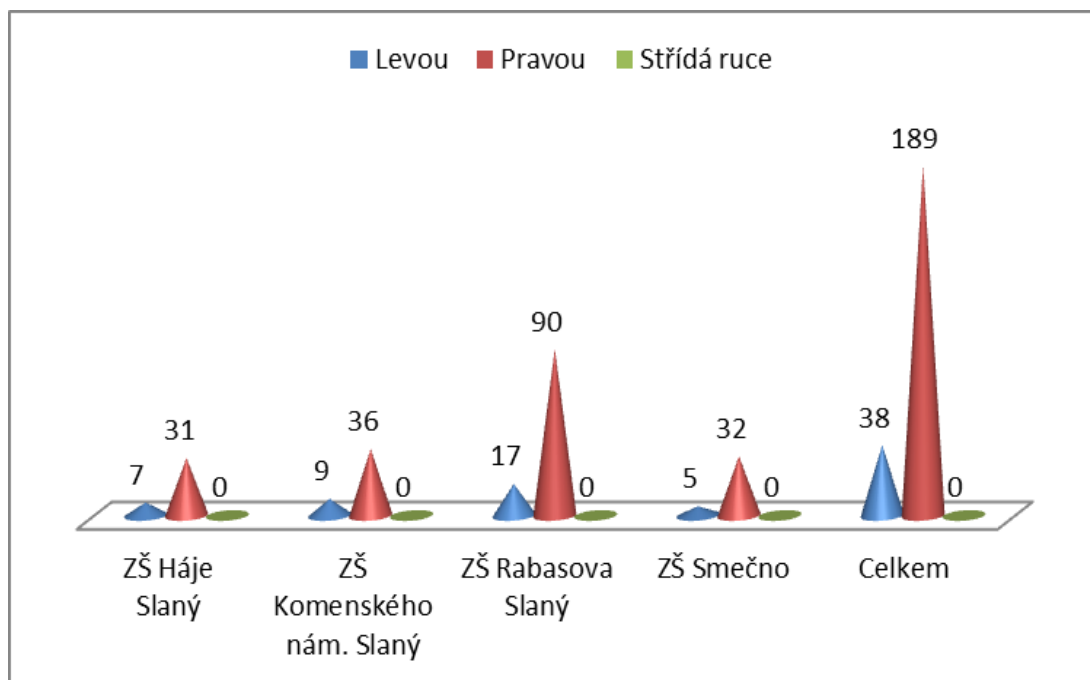

Z odpovědí na první otázku jsme zjistili, že se výzkumu zúčastnilo více chlapců než dívek. Chlapců je 131 a dívek 96. Chlapců je 57,71 % a dívek je 42,29 %.

Otázka č. 2

Jakou rukou píše vaše dítě:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	7	9	17	5	38
Pravou	31	36	90	32	189
Střídá ruce	0	0	0	0	0

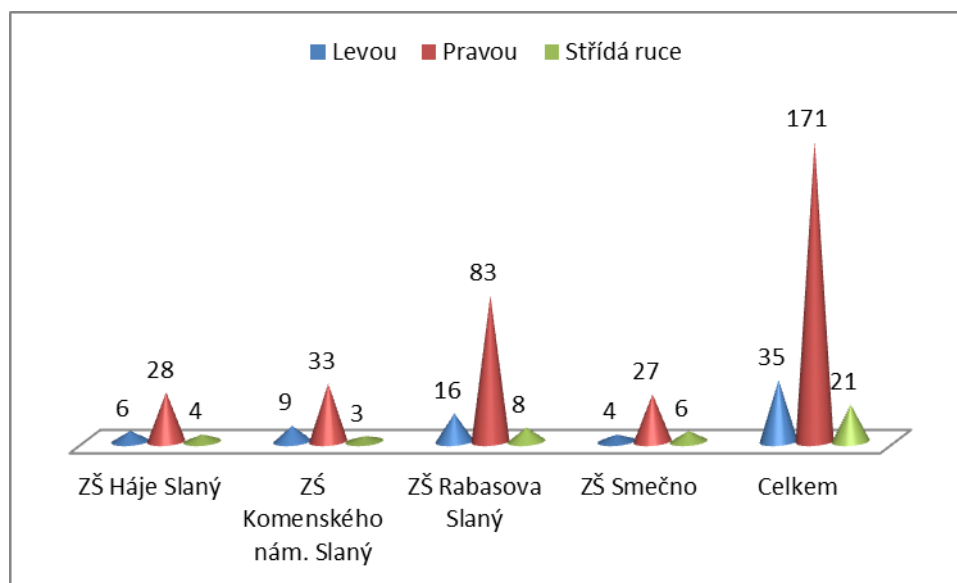

Z odpovědí na druhou otázku jsme zjistili, že je více praváků než leváků. To odpovídá celosvětovému měřítku uváděnému v odborných publikacích, které je okolo 10 %. V mém vzorci dotazovaných je procento leváků o něco málo vyšší. U nás činí podíl levorukých žáků 20,11 %. Leváků je 38 a praváků 189. Tento výzkum je pouze orientační, nelze srovnávat něco málo přes dvě stovky respondentů s miliony lidí v různých státech.

Otázka č. 3

Jakou ruku používá při jídle vaše dítě, když jí lžící nebo jen vidličkou:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	9	16	4	35
Pravou	28	33	83	27	171
Střídá ruce	4	3	8	6	21

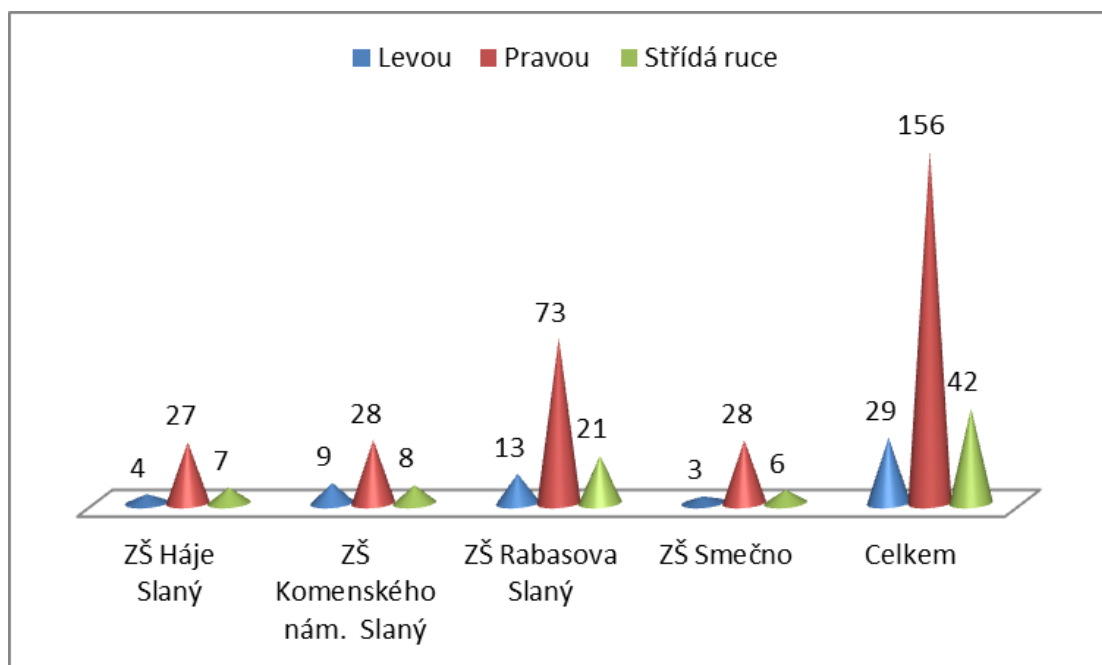

Z těchto odpovědí je patrné, že velmi malé procento leváků, což činí 1,32 %, používá lžící a vidličku jako praváci. Pravou ruku při jídle používá 171 tj. 92,07 %. Při jídle si vymění ruku 21 žáků tj. 6,61 %.

Otázka č. 4

Kterou rukou se češe vaše dítě:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	4	9	13	3	29
Pravou	27	28	73	28	156
Střídá ruce	7	8	21	6	42

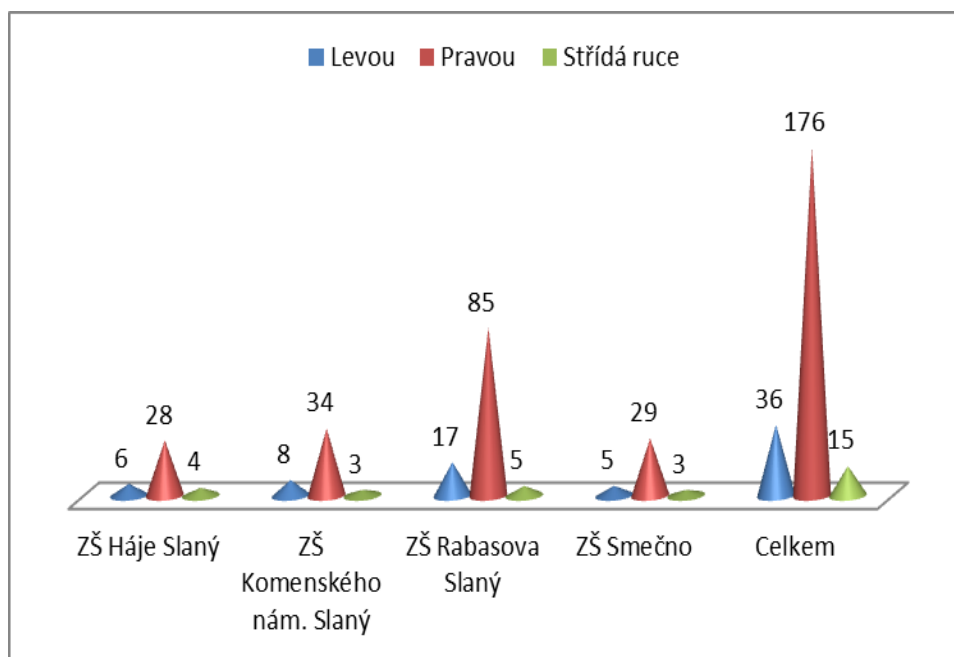

Z odpovědí na čtvrtou otázku zjišťujeme, že z celkového počtu 38 leváků se češe levou rukou pouze 29 žáků. Devět opačně orientovaných žáků (leváků) střídá při česání ruce. Zbytek 33 žáků, kteří si při česání střídají ruce, připadá na praváky. Ze 189 praváků se češe pravou rukou 156 žáků.

Otázka č. 5

Jakou rukou si čistí zuby vaše dítě:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	8	17	5	36
Pravou	28	34	85	29	176
Střídá ruce	4	3	5	3	15

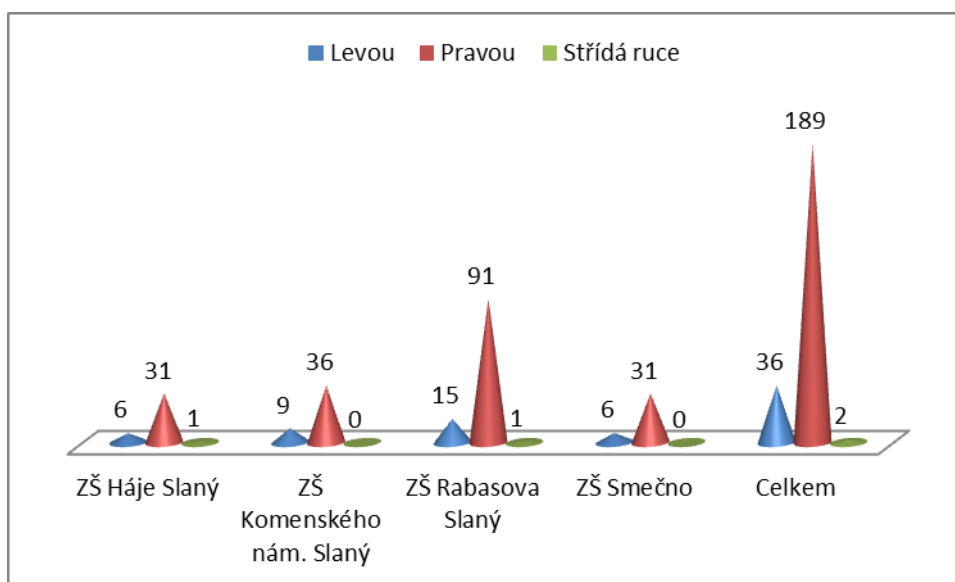

Z páté otázky jsem se dozvěděla, že jeden pravák si čistí zuby levou rukou. Tři leváci si při čištění zubů střídají ruce, což je 20 % ze všech 15 dětí, kteří si při ranní a večerní hygieně střídají ruce. 176 praváků používá při čištění zubů jenom pravou ruku.

Otázka č. 6

Kterou rukou stříhá nůžkami vaše dítě:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	9	15	6	36
Pravou	31	36	91	31	189
Střídá ruce	1	0	1	0	2

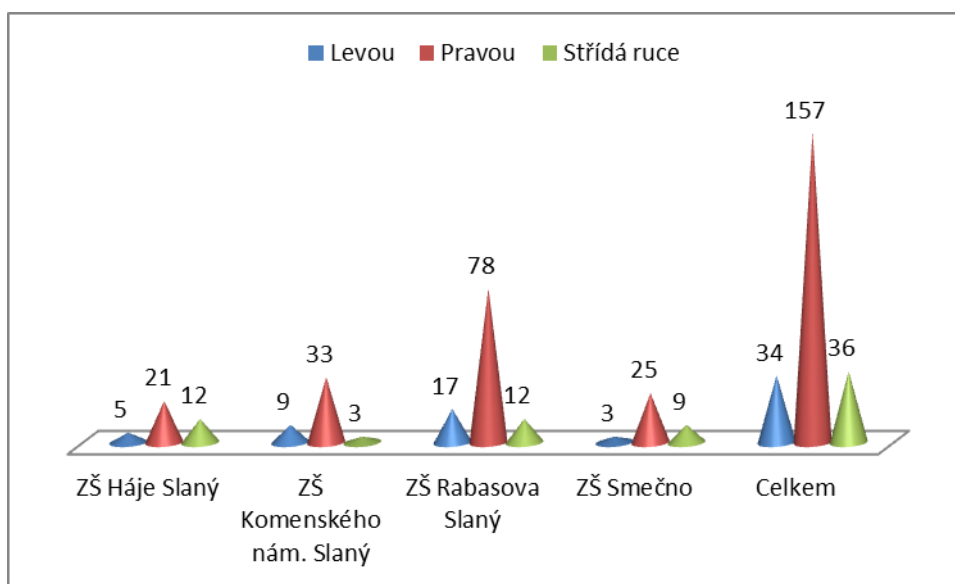
Na otázku číslo šest odpovídali rodiče takto: Tři leváci ze ZŠ Háje a Rabasova stříhají pravou rukou. Jeden pravák ze základní školy ve Smečně stříhá levou rukou - jde mu to s ní lépe. Dvě děti si naopak při stříhání nůžkami vypomáhají druhou rukou. Z tabulky je patrné, že děti střídající ruce při stříhání nůžkami musí být zákonitě praváci.

Otázka č. 7

Kterou rukou vaše dítě hází míč:

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	5	9	17	3	34
Pravou	21	33	78	25	157
Střídá ruce	12	3	12	9	36

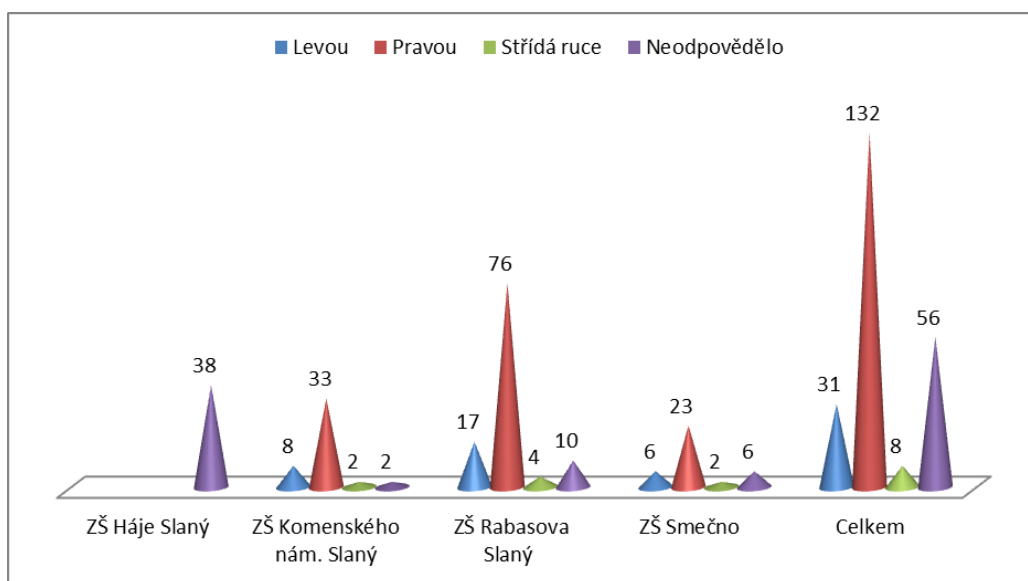

V tomto případě je poměr levorukých a střídajících ruce velmi malý. Z dotazníků jsem se zjistila, že dva praváci hází míč levou rukou. Jedná se o jedno dítě ze základní školy Rabasova a jedno ze základní školy Smečno. Z dosavadního šetření vyplývá, že při házení míčem si 36 dětí střídá ruce. Domnívám se, že tyto děti měly ještě málo příležitosti seznámit se s míčem, nebo ještě pořád vybírají, kterou rukou se jim hází lépe. V osnovách tělesné výchovy je cvičení s míčem zařazeno již do prvního ročníku. 157 žáků píšících pravou rukou hází míč též pravou rukou.

Otázka č. 8

V které ruce drží vaše dítě krabičku od zápalek a v které sirku.
V tabulce je uvedený údaj, kterou rukou dítě škrta zápalkou

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou		8	17	6	31
Pravou		33	76	23	132
Střídá ruce		2	4	2	8
Neodpovědělo	38	2	10	6	56

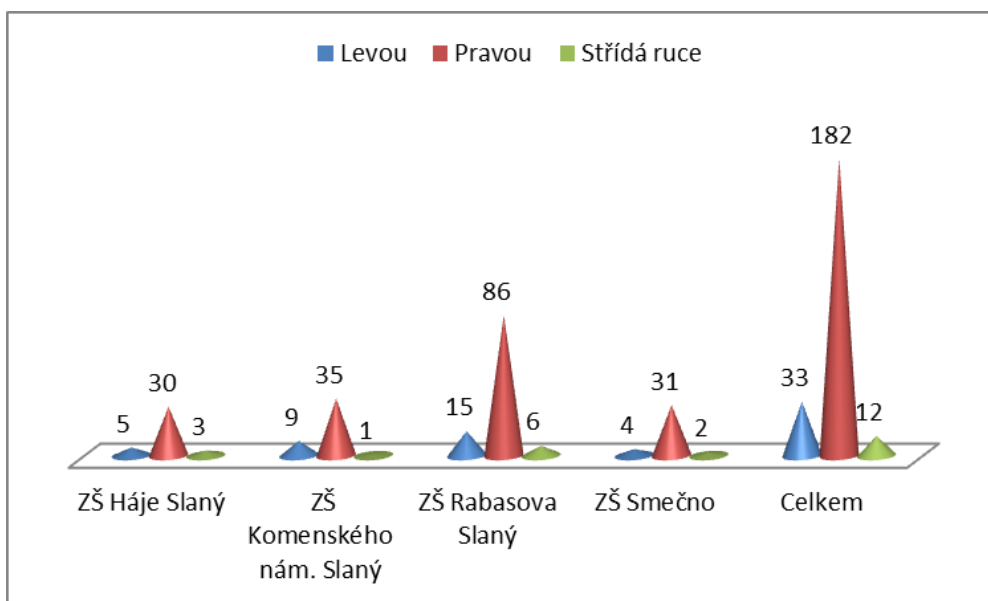

Otázka č. 8 byla nejvíce kontroverzní. Několik rodičů prohlásilo, že kvůli nějakému výzkumu nebudou učit děti škrtat zápalkami. Vysvětlovala jsem jim, že nemusí škrtat, ale jenom naznačit. Stejně byli rodiče proti, i když se počet zmenšil. U paní ředitelky ZŠ Háje jsem s touto otázkou nepochodila. Po domluvě s výchovnou poradkyní mě informovala, že na základě zkušeností s rodiči tuto otázku vymažou. Z dotazníků vyplynulo, že dva praváci škrta zápalky levou rukou. Neodpovědělo 56 respondentů tj. 24,67 %. 31 dětí škrta zápalky levou rukou, 132 dětí pravou rukou a 8 dětí střídá ruce.

Otázka č. 9

V které ruce drží vaše dítě šroubovák při šroubování

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	5	9	15	4	33
Pravou	30	35	86	31	182
Střídá ruce	3	1	6	2	12

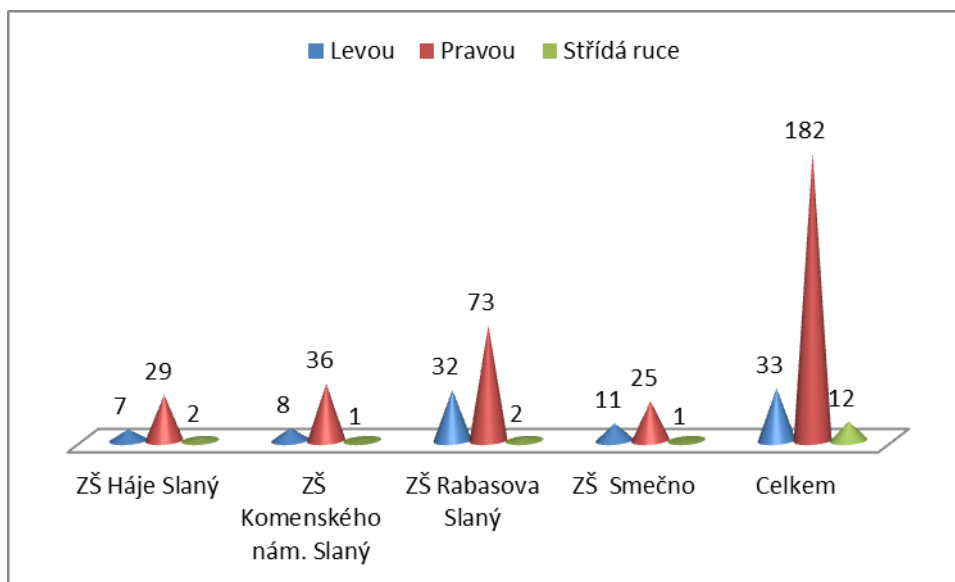

V odpovědi na otázku č. 9 jsem došla k těmto poznatkům. Dva praváci šroubují levou. Jeden levák šroubuje pravou. Čtyři leváci si střídají při šroubování ruce, osm praváků si během šroubování vymění ruce. Pravorukých šroubojících dětí činí 182. Při rozhovorech s rodiči jsem zjistila, že mnohé děti držely šroubovák poprvé v ruce. Doufám, že se v budoucnu vrátí do školních osnov pracovní činnosti zaměřené na tuto problematiku.

Otázka č. 10

V které ruce drží vaše dítě jehlu a kterou navléká nit.
V tabulce je uvedený údaj, kterou rukou dítě navléká nit

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	7	8	32	11	33
Pravou	29	36	73	25	182
Střídá ruce	2	1	2	1	12

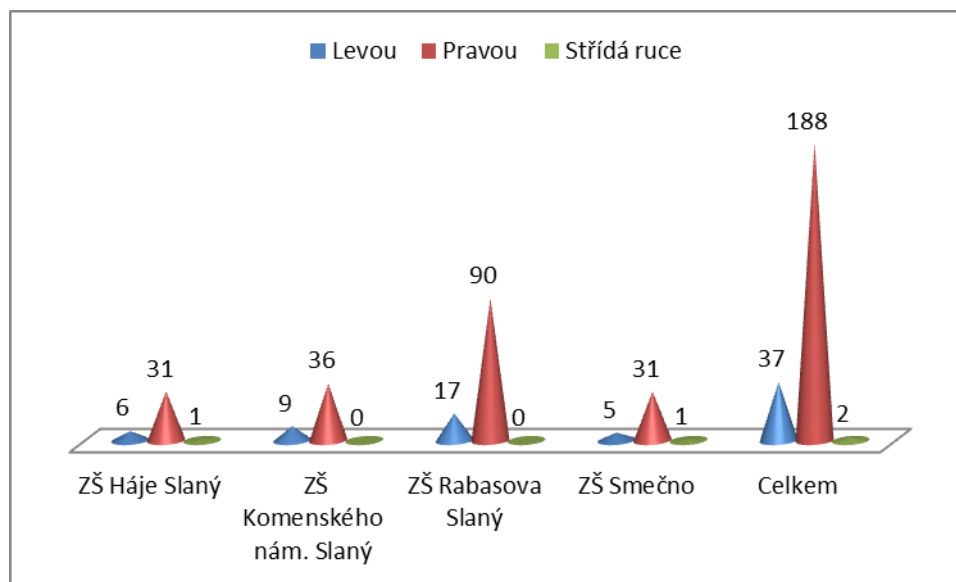

U této otázky nám výrazně stoupl počet žáků, kteří navlékají nit jako leváci. Zvláště na základní škole Rabasova je tento jev velmi patrný o 15 žáků, ale i na základní škole Smečno se počet zvýšil o 5. Můj názor na toto zjištění je „v dnešní době v předmětu pracovní činnosti se žáci zabývají více stříháním, lepením a kompletováním výrobků z papírů“ než používáním jehly a nití k vyšívání nebo šití různých zvířátek. Je pravda, že kolegyně z 1. až 3. ročníků raději s jehlami ve škole nepracují. Dnešní žáci nejsou ani z domova zvyklé na ruční práce. Babičky, které se dříve staraly o vnoučata, ještě chodí do zaměstnání a nemají tudíž tolik času, aby se jim mohly dostatečně věnovat.

Otázka č. 11

Kterou rukou krájí vaše dítě chléb nebo jiné potraviny

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	9	17	5	37
Pravou	31	36	90	31	188
Střídá ruce	1	0	0	1	2

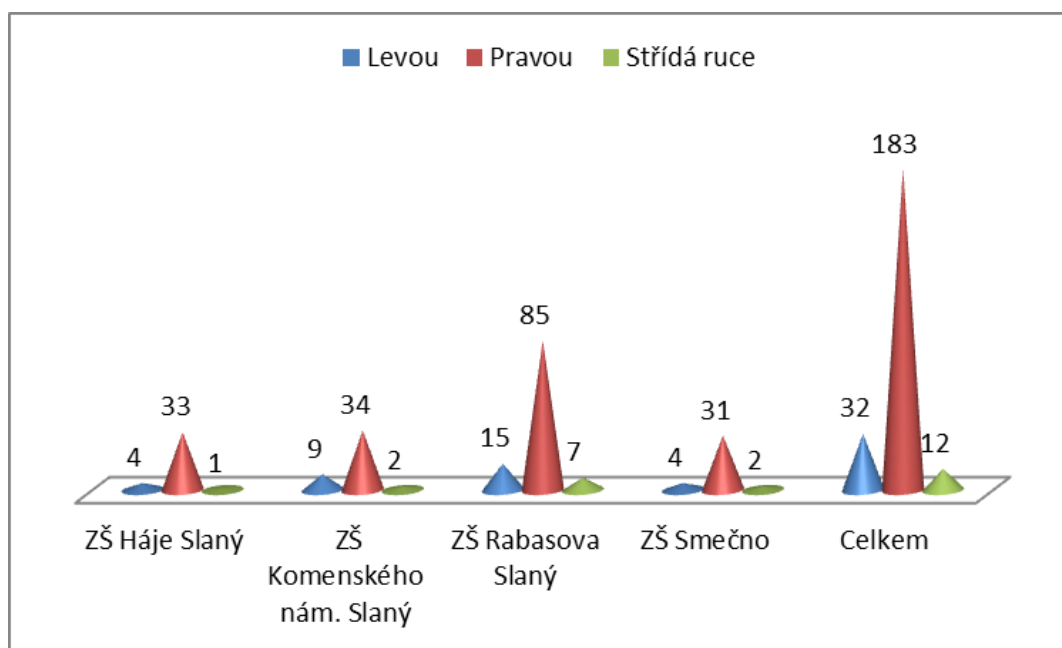

Z této otázky vyplynulo, že jeden levák krájí chleba pravou rukou a dva praváci si střídají při krájení potravin ruce. Při krájení potravin nejsou takové rozdíly mezi leváky a praváky. Myslím si, že u krájení je důležité soustředění se na práci, aby se děti neřízly, proto převažuje dominantní ruka. I u této činnosti jsem zjistila při rozhovorech s rodiči, že většina dětí si krájení potravin vyzkoušela až na základě otázky v dotazníku. Maminky se bojí děti nechat samotné v kuchyni, důvodem je strach, aby si děti neublížily. Druhou stránkou věci je, že děti nechávají v kuchyni nepořádek a maminky to po nich musejí uklízet.

Otázka č. 12

Kterou rukou odemyká vaše dítě zámek u dveří

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	4	9	15	4	32
Pravou	33	34	85	31	183
Střídá ruce	1	2	7	2	12

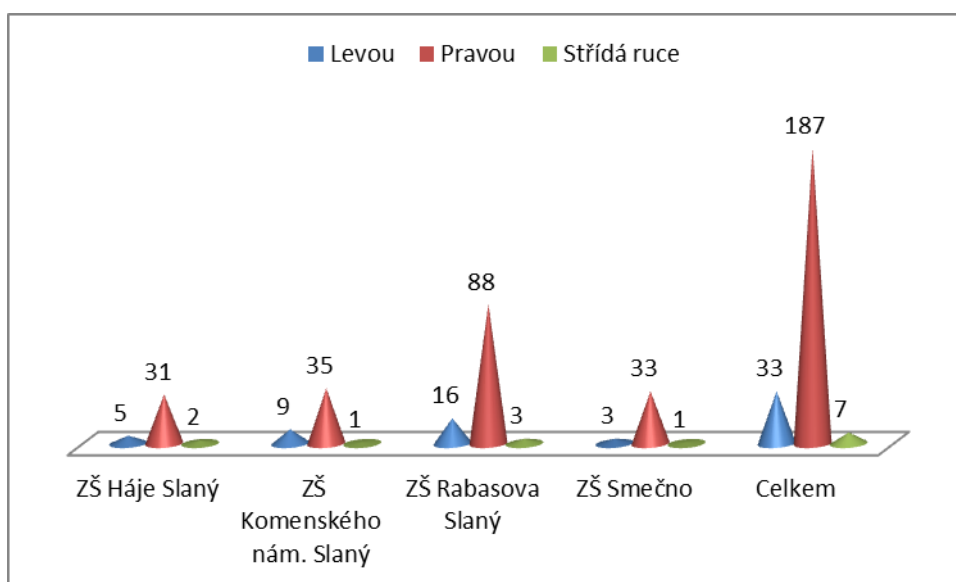

Na otázku č. 12 jsem získala tyto odpovědi: Pět dětí, pro které je jejich levá ruka vedoucí, odemyká zámek pravou rukou, naopak jeden pravák odemyká levou rukou. Dvanáct dětí si při této činnosti ještě střídá ruce. Pro většinu dětí byla tato činnost premiéra. Jedná se ještě o poměrně malé děti, které nechodí samy domů. Tyto děti jsou v odpoledních hodinách ve školní družině, kde si je vyzvedávají rodiče a odvádí je domů.

Otázka č. 13

Kterou rukou zatlouká vaše dítě hřebík

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	5	9	16	3	33
Pravou	31	35	88	33	187
Střídá ruce	2	1	3	1	7

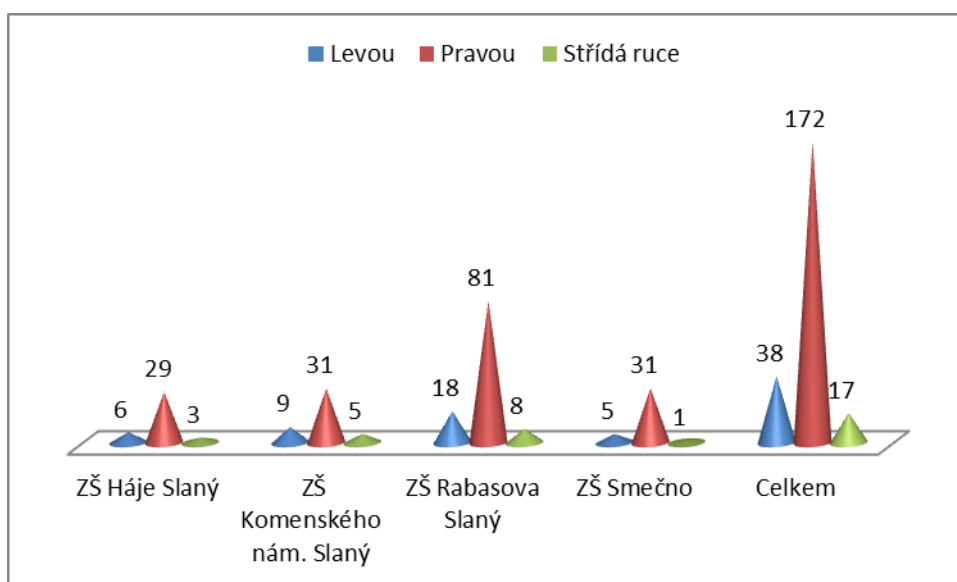

Na otázku o zatloukání hřebíků jsem dostala tyto odpovědi: Dva leváci zatloukají pravou rukou. Jeden pravák zatlouká levou rukou. Čtyři praváci si při této činnosti střídají ruce a tři leváci si vyměňují ruce dle potřeby. Tato činnost byla podle slov dětí – hlavně chlapců velmi zajímavá, od té doby mě přemlouvali, kdy půjdeme na školní zahradu udělat budku pro ptáčky.

Otázka č. 14

Jakou rukou hodí vaše dítě minci

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	9	18	5	38
Pravou	29	31	81	31	172
Střídá ruce	3	5	8	1	17

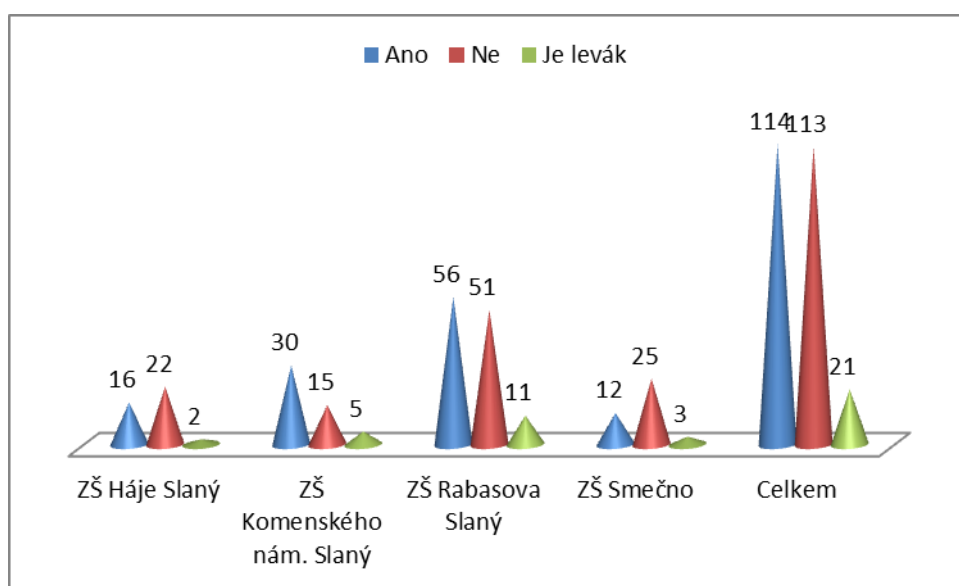
Odpovědi na otázku, jakou rukou hodí vaše dítě minci, zní takto: Dva praváci hází minci levou rukou. Dva leváci naopak hází pravou rukou. Sedmnáct praváků si při házení mincí střídá ruce tj. 7,49 %.

Otázka č. 15

Hraje vaše dítě na hudební nástroj

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Ano	16	30	56	12	114
Ne	22	15	51	25	113
Je levák	2	5	11	3	21

Z odpovědí na tuto otázku jsem zjistila, že polovina dětí hraje na hudební nástroj. Zásahu na tomto vysokém počtu hrajících dětí na hudební nástroj mají školní družiny, kde v rámci odpoledních činností je kroužek – Hra na zobcovou flétnu.

Další hudební nástroje, na které se děti učí v základních uměleckých školách, jsou tyto:

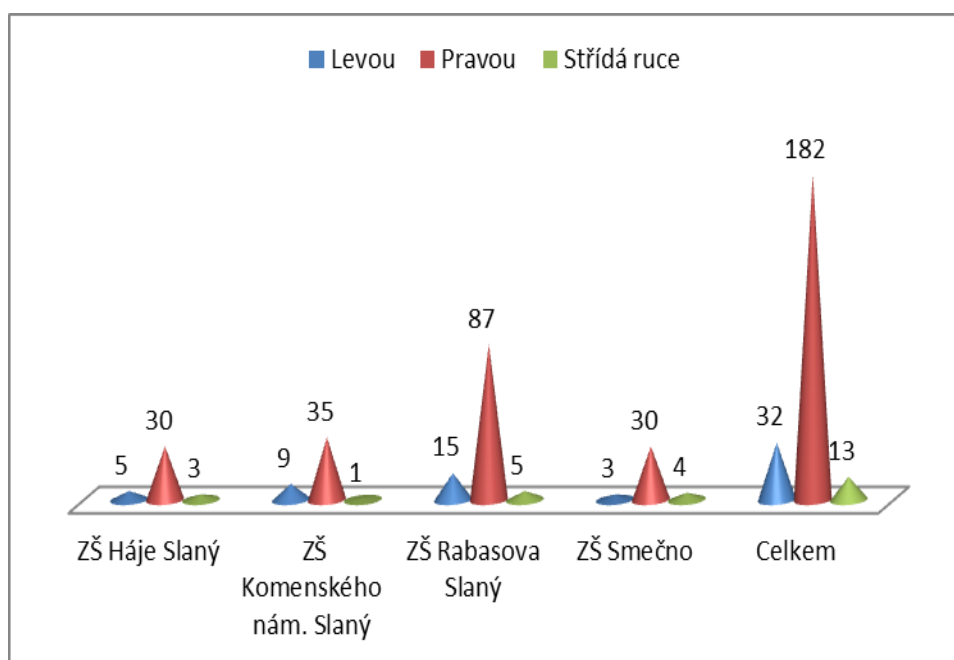
Klavír, keyboard, varhany, zobcová flétna, housle, violoncello, kytara a bicí nástroje.

Z celkového počtu 114 dětí, hrajících na hudební nástroj, je 21 levorukých, tj. 18,42 %.

Otázka č. 16

Kterou rukou uhodí vaše dítě pálkou do míčku

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	5	9	15	3	32
Pravou	30	35	87	30	182
Střídá ruce	3	1	5	4	13

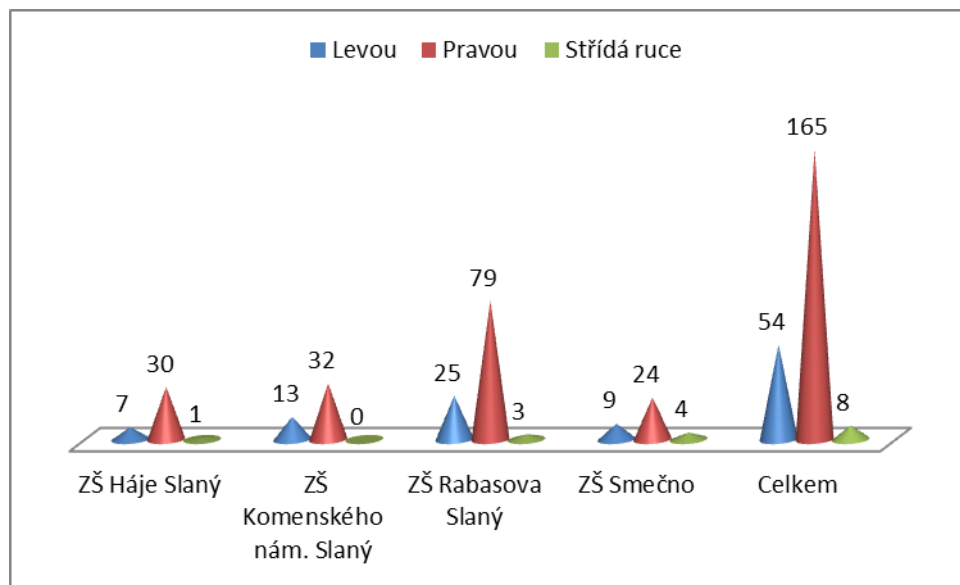
Z odpovědí na 16. otázku jsem odhalila tyto skutečnosti. Dva leváci hrají pravou rukou, tři praváci drží pátku v levé ruce. Devět praváků a čtyři leváci si střídají ruce.

U nás ve škole se o přestávkách střídají třídy ve stolním tenise. Máme v hale dva pingpongové stoly. Jeden žák uvedl v dotazníku, že hraje stolní tenis závodně.

Otázka č. 17

V které ruce drží vaše dítě lopatku, a v které smetáček
V tabulce bude uveden údaj, kterou rukou dítě zametá

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	7	13	25	9	54
Pravou	30	32	79	24	165
Střídá ruce	1	0	3	4	8

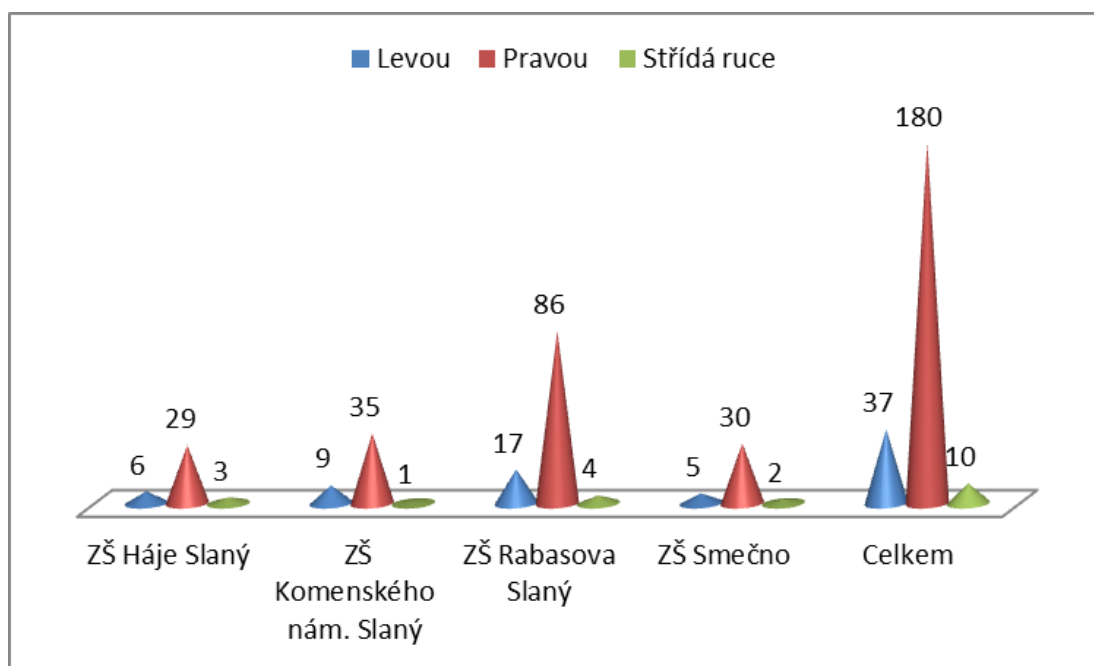

Odpovědi na tuto otázku jsou velmi pozoruhodné. Výsledky nám ukazují na velký podíl pravorukých dětí zametajících levou rukou. Zvlášť značný rozdíl je v základní škole Rabasova, kde je o osm dětí více, než je počet píšících levou rukou. V základní škole Komenského nám. a Smečno je shodně o čtyři děti více než levorukých. Osm dětí ještě není rozhodnuto, kterou budou používat ruku při zametání.

Otázka č. 18

Kterou ruku používá vaše dítě při gumování gumou

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Levou	6	9	17	5	37
Pravou	29	35	86	30	180
Střídá ruce	3	1	4	2	10

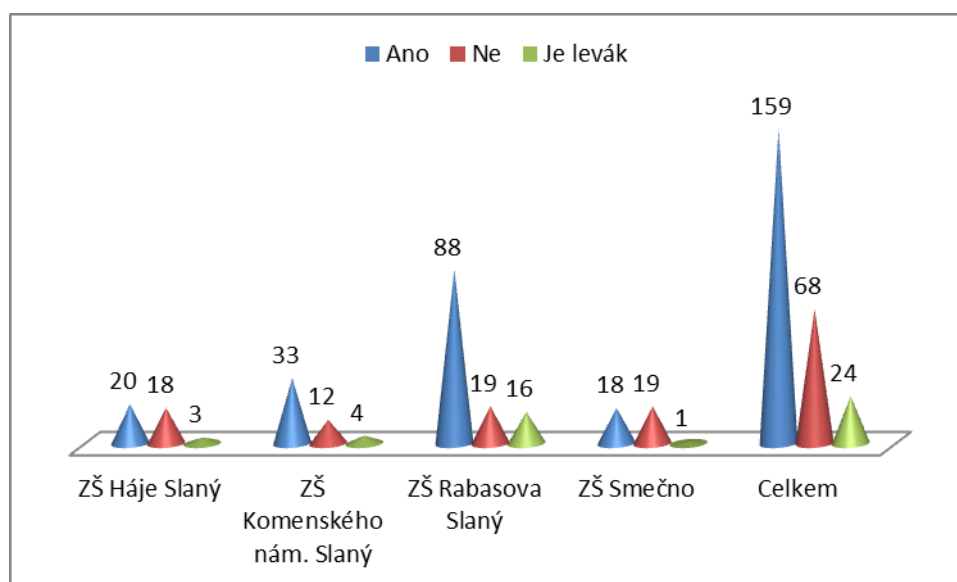

Z osmnácté otázky jsem získala tyto odpovědi: Jeden pravák si při gumování vypomáhá levou rukou. Devět praváků a jeden levák si při gumování střídají ruce tj. 4,4 %.

Otázka č. 19

Provozuje vaše dítě nějaký sport

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Ano	20	33	88	18	159
Ne	18	12	19	19	68
Je levák	3	4	16	1	24

Na otázku jestli vaše dítě provozuje nějaký sport, odpovědělo 159 respondentů ano tj. 70,04 %. Na 159 sportujících žáků připadá pětadvacet leváků tj. 15,72 %. Na sportující populaci má velký podíl základní škola Rabasova, která je známá jako škola zaměřující se na sportovně založené děti, tzv. sportovní škola. Pro zajímavost uvádím sporty, které navštěvují dnešní děti: Atletika 18x, basketbal 17x, běh 3x, bouldering (lezení na umělé stěně) 10x, box, cyklistika 14x, florbal 8x, fotbal 25x, golf 2x, gymnastika 2x, hip hop, hokej 3x, horolezectví 3x, in-line bruslení 3x, judo 5x, jízda na koni 3x, karate 7x, krasobruslení 7x, líný tenis, lyžování 7x, mažoretky 4x, míčové hry 9x, moderní tanec 19x, orientační běh 3x, plavání, snowboard, sportovní aerobic 17x, stolní tenis 3x, šachy,

taekwondo, thajský box, volejbal, vybíjená, zumba 2x. Musím podotknout, že některé děti mají dva i tři sporty.

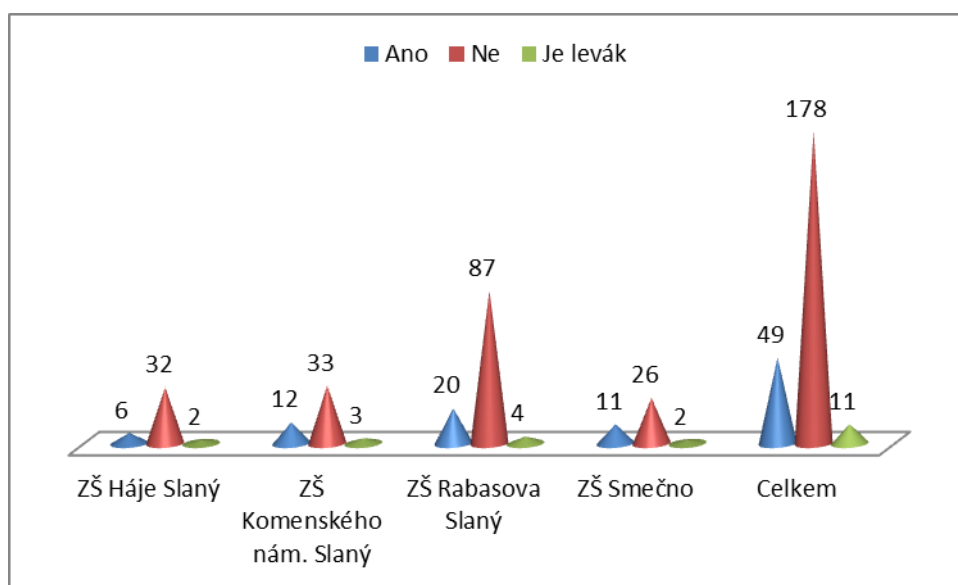
Sporty, které provozují děti s dominantní levou rukou:

Atletika 3x, basketbal 2x, běh, bouldering (lezení na umělé stěně) 2x, cyklistika ,fotbal 2x, gymnastika hokej, judo 2x, karate 2x, krasobruslení, moderní tanec 3x, tenis 2x, lyžování, horolezectví, orientační běh, plavání, vybíjená, zumba

Otázka č. 20

Má vaše dítě mimořádné schopnosti

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Ano	6	12	20	11	49
Ne	32	33	87	26	178
Je levák	2	3	4	2	11

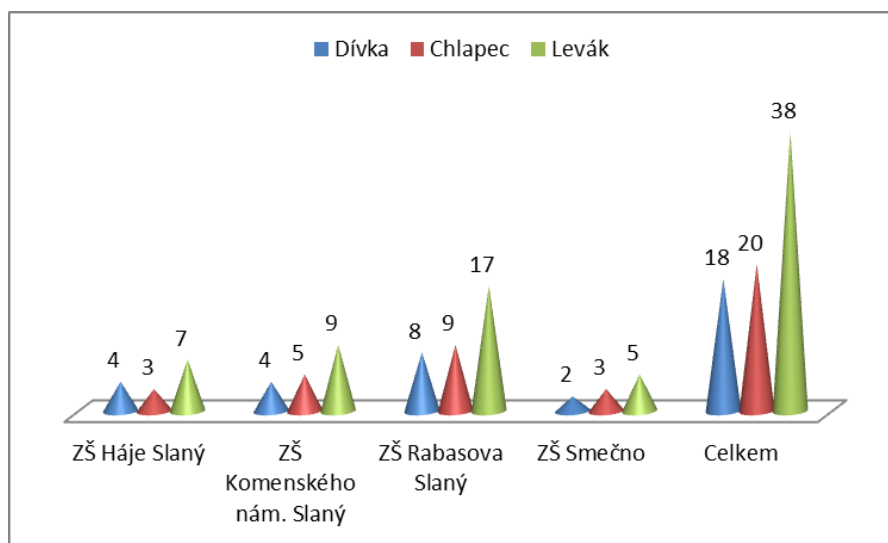
Na tuto otázku odpovědělo 49 rodičů, že jejich dítě má mimořádné schopnosti. Z toho je 11 dětí, které mají levou ruku dominantní tj. 22,45 %. Jako mimořádné schopnosti svých dětí popsali rodiče tyto vlastnosti: Empatii, dobrou paměť 7x, klást vhodné otázky ve správnou chvíli, komunikativní talent 2x (herecký), manuální zručnost 8x, myšlení v českém a anglickém jazyce současně, nápaditost, nadprůměrný intelekt 4x (odborně změřeno) 2x, sám se naučil číst v pěti letech, skvělá prostorová představivost 3x, sportovní nadání 11x, taneční dovednosti 2x, tanec na hlavě (breakdance), technické schopnosti 2x, trpělivost, výborný hudební sluch 10x, výtvarné nadání 10x, zájem o přírodní zákony, zvědavost. U některých dětí uvádí rodiče dvě mimořádné schopnosti.

Mimořádné schopnosti u leváků: dobrá paměť 3x, myšlení v českém a anglickém jazyce současně, trpělivost, výborný hudební sluch, manuální zručnost 3x (práce s keramikou) 1x, nadprůměrný intelekt, sám se naučil číst v pěti letech, sběr kamenů a mincí, skvělá prostorová představivost, výtvarné nadání, zájem o přírodní zákony, zvědavost

Tabulka, ve které porovnám počet děvčat a chlapců, kteří píšou levou rukou

Škola	ZŠ Háje Slaný	ZŠ Komenského nám. Slaný	ZŠ Rabasova Slaný	ZŠ Smečno	Celkem
Dívka	4	4	8	2	18
Chlapec	3	5	9	3	20
Levák	7	9	17	5	38

V této tabulce porovnávám poměr dívek a chlapců píšících levou rukou. Levorukých chlapců je o dva více než děvčat. Dívek je 90% v našem regionu. V odborných publikacích je uváděn počet chlapců o 60 – 70% procent více než děvčat. Z tohoto výzkumu můžeme pozorovat, že v současné době se leváci mohou projevovat tak, jak potřebují. Nemusí se bát posměchu, pohrdání a strachu z toho, že jsou jiní. Otázky, které se týkaly hry na hudební nástroj, provozování sportu a mimořádných schopností byly kladeny z důvodu výzkumu současné mladé generace leváků. Je všeobecně známo, že mezi geniálními osobnostmi, jejichž osobní úspěchy přinesly významný pokrok pro život celé lidské společnosti, tvoří levorucí většinu a patří k těm nejlepším.²³

²³ Synek František, Záhady levorukosti, nakladatelství Horizont 1991, s. 7, ISBN -80-7012-054-1

10 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Počet vyplněných dotazníků byl celkově dobrý, z celkového počtu rozdaných dotazníků, což činilo 342 kusů, se mi vrátilo 227 vyplněných dotazníků tj. 66,37 %. Mého výzkumu se zúčastnilo celkem 227 dětí, z toho chlapců 131 a dívek 96. Chlapců je 57,71 % a dívek je 42,29 %. U nás ve slánském regionu činí podíl levorukých žáků 20,11 %. Pravou ruku používá při jídle se lžící nebo vidličkou 171 dětí tj. 92,07 %. Při jídle si střídá ruce 21 dětí tj. 6,61 %. Z celkového počtu 38 leváků se češe levou rukou pouze 29 dětí. Ze 189 praváků se češe pravou rukou 156 dětí. Jeden pravák si čistí zuby levou rukou. 176 praváků používá při čištění zubů jenom pravou ruku. 20 % dětí si při čištění zubů ruce vystřídá. Nůžkami stříhá pravou rukou 189 žáků, levou 36 a dva žáci použijí obě ruce. Na otázku, kterou rukou vaše dítě hází míč, jsem získala zajímavé výsledky. Poměr levorukých žáků a dětí střídajících ruce velmi malý. Děti píšících pravou rukou a házející míč toutéž rukou je 157. Zápalky škrtá levou rukou 31 dětí, 132 dětí pravou rukou a osm dětí střídá ruce. Dva praváci šroubují levou. Jeden levák šroubuje pravou. 12 dětí si během šroubování vymění ruce. Pravorukých šroubojících dětí je 182. Levou rukou navléká nit méně dětí, než píše. Což činí 33 žáků, Pravou ruku používá při navlékání nitě 182 dětí a dvanáct dětí si během práce ruce vymění. Při krájení potravin nejsou takové rozdíly mezi leváky a praváky. Jenom dva žáci si při této činnosti mění ruce. Pět dětí, pro které je jejich levá ruka vedoucí, odemyká zámek pravou rukou, naopak jeden pravák odemyká levou rukou. Dvanáct dětí si při této činnosti ještě střídá ruce. Dva leváci zatloukají pravou rukou. Jeden pravák zatlouká levou rukou. Čtyři praváci si při této činnosti střídají ruce a tři leváci si vyměňují ruce dle potřeby. Dva praváci hází minci levou rukou. Dva leváci naopak hází pravou rukou. Sedmnáct praváků si při házení mincí střídá ruce. Děti hrajících na hudební nástroj je 50,22 %. Levorukých žáků je z celkového počtu 114 hudebníků, jednadvacet. Dva leváci hrají stolní tenis pravou rukou, tři praváci drží pátku v levé ruce. Devět praváků a čtyři leváci si střídají ruce. Výsledky nám ukazují na velký podíl pravorukých dětí zametajících levou rukou. 54 žáků uvedlo, že zametá levou rukou, 165 dětí zametá pravou a osm dětí ještě není rozhodnuto. Jeden pravák si při gumování vypomáhá levou rukou. Deset dětí si při gumování střídají ruce. 180 dětí zametá pravou rukou. Na 159 sportujících žáků připadá čtyřadvacet leváků tj. 15,09 %.

11 Dílčí závěr

Tento velmi malý výzkum, který jsem provedla v období od prosince 2013 do února 2014, zabývající se poměrem leváků a praváků a jiných činností související s používáním levé a pravé ruky byl poučný pro pedagogy i rodiče. Výsledky jsem poskytla třídním učitelkám dotazovaných dětí, vychovatelkám i rodičům, kteří projevíli zájem o výsledky šetření.

Porovnáním doby nedávno minulé (více jak čtyřicetileté období od nástupu mé osoby do vzdělávacího procesu) a dnešní doby mohu konstatovat, že dnešní žáky se už nikdo nesnaží přeučovat na praváky. Znamená to, že se předsudky odstraňují a leváctví se začíná uznávat jako rovnocenná obměna k praváctví.

Pro život leváků je důležitý okamžik, aby leváctví bylo vnímáno, jako naprosto přirozený a zcela normální jev.

12 Diskuse

Z dotazníkové ankety vyplývá, že na dotazovaných školách je více než pětina levorukých žáků. Z nich je ale pouze polovina vyhraněných leváků, ostatní používají k běžným úkonům (česání, držení přístroje apod.) pravou ruku. Z toho je vidět, že přestože doba násilného „napravování“ leváků je již minulostí, děti se snaží přirozeně napodobovat pravoruké okolí.

Pro levou ruku píšící pětinu žáků by byl vhodný individuální přístup při výuce psaní, úprava pracovního místa a rozložení pomůcek. Stránka sešitu, papíru nebo čtvrtky leží položena na lavici mírně vlevo od osy těla. Levý horní roh sešitu či papíru směřuje mírně vlevo nahoru. Pravá ruka leváka pomáhá přidržovat a posunovat papír doleva a nahoru (při psaní na dolní linky).

Při výuce hry na hudební nástroj je individuální přístup samozřejmostí u všech žáků. Navíc u některých hudebních nástrojů (zobcová flétna, klavír, bicí souprava apod.) je třeba používat rovnocenně obě ruce, proto zde nemá leváctví či praváctví příliš velký vliv.

V práci mohou najít jak rodiče dětí - leváků, tak i pedagogové a vychovatelé žáků, ve kterých je členem levák, odpovědi na některé otázky týkající se leváctví, přístupu k levákům a také samotné výchovy leváků. Také zde mohou porovnat své praktické zkušenosti s výchovou a vzděláváním leváků s teoretickými poznatky.

13 Závěr

Zakladatelem nauky o leváctví u nás byl bezesporu prof. Miloš Sovák, který nejenže otevřel tematiku leváctví veřejnosti, ale byl i zásadním iniciátorem a hybatelem změn, které v naší tehdejší republice směřovaly a nakonec i vyústily v obhajobu a přijetí leváctví společností jako běžný a přirozený jev.²⁴ Někteří odborníci tvrdili, že leváctví je patologický stav způsobený nezjistitelnými nepatrnými poškozeními mozku. Toto módní učení již dávno ustoupilo, i když někde stále ještě přežívá.²⁵ Leváctví je zcela přirozený jev, který je založený na fyziologickém vývoji a je rovnocenný jako praváctví. V dnešní době jsou ještě levoručí lidé v určité nevýhodě – žijí ve společnosti, která je z převážné většiny uzpůsobena pro lidi využívající pravou ruku. Levák se tím pádem musí neustále přizpůsobovat pravoruké orientaci, která ho provází po celý život. Leváci jsou zastoupeni přibližně deseti procenty v pravoruké společnosti. Jedná se o minoritní skupinu. V našem regionu je zastoupení levorukých dvakrát tolik, což znamená něco málo přes 20 %.

Vše co v životě činíme je ovlivňováno smysly i motorickými schopnostmi, které jsou řízeny ústřední nervovou soustavou. Největší částí soustavy je mozek, má dvě hemisféry. Jedna z polokoulí je dominantní, ovládá především zručnost. V praktické části jsme se dozvěděli, že lateralita má tři typy.

Jak správně diagnostikovat a uplatňovat zásady diagnostikování jsem uvedla v kapitole dvě. V poslední třídě mateřské školy je dobré vědět, kterou ruku bude dítě používat při psaní, jak zvládne popřípadě psaní levou rukou. Je to velmi důležitý moment pro další vývoj dětí. Nejlépe posoudí lateralitu našeho dítěte v pedagogicko-psychologické poradně.

Ze všeho nejdůležitější je nácvik psaní. Je výjimečnou etapou v životě žáka, ba možno říci rozhodující o dalším osudu dítěte - leváka. Písmo leváka i praváka musí být dobře čitelné. Pro obě končetiny platí stejné normy. Leváci mají problém s úpravou písma, dochází k rozmazávání napsaného textu, protože posunují dlaň po sešitě. Pro správné psaní je důležité vždy uvolňovat zápěstí.

---

²⁴ <http://www.levactvi.cz/literatura/levacich/milos-sovak/> dne 22. 2. 14

²⁵ <http://www.archart.cz/new/czech/levaci/otazky.htm> dne 22. 2. 14

Pro správné psaní je rozhodující metodika. Díky metodice máme za úkol dodržovat psychologické i pedagogické požadavky, utváření důležitých hygienických a pracovních návyků. Neméně podstatné je správné držení těla při psaní. Velmi zásadní je strana, kde levák sedí. Dva leváky je dobře posadit vedle sebe. S pravorukým spolužákem musí levák sedět vlevo. Není vhodné nechávat levoruké dítě sedět samo. Poloha sešitu nám umožňuje korigovat sklon písma. V této kapitole pojednávám o horním a dolním způsobu psaní, který je typický pouze u leváků. Dále se zabývám správným a špatným držením psacích potřeb. Uvádím i psací potřeby se, kterými přicházejí do styku leváci od vzniku ptačích brk.

Rodiče mohou pravděpodobnou orientaci svého dítěte rozpoznat v raném věku, podle toho kterou rukou staví kostky, hází míčkem, trhá plody ze stromů, navléká korálky. Nejlépe to zjistí, když dítěti dají do středu papíru tužku – jakou rukou jí dítě zvedne.

Společenská pravidla jsou určována pravorukou normou. Počínaje pravidly při stolování, podávání ruky při pozdravu. Prostředí vhodné pro leváky, aby se ve svém prostředí cítili opravdu příjemně, můžeme udělat ještě mnoho dalších věcí. Zařízení dětského pokoje, vhodné nástroje a pomůcky. Velkou výhodou je, že leváci jsou pružní a velmi přizpůsobiví. Je dokázáno, že mají lepší prostorovou představivost. Pouze tři leváci používají lžici nebo vidličku jako praváci a jednadvacet převážně praváků ruce střídá. Vyhraněných leváků je pětina všech dotazovaných z toho polovina používá běžné hygieně - česání, čištění si zubů kartáčkem pravou rukou. Také mívají nadání na matematiku. Pro rodiče leváka jsou důležité především znalosti. Jestliže rodič zná dokonale problematiku opačné laterality, problémy, se kterými se může jeho levoruké dítě během života potkat, může svému dítěti hodně pomoci při uvědomování svojí identity.

Resumé

V úvodu diplomové práce jsem vysvětlila, proč jsem se rozhodla zvolit si téma týkající se levorukých žáků. Popsala jsem cíle, kterých chci dosáhnout, a porovnat poměr dětí píšících levou a pravou rukou.

V první kapitole teoretické části jsem se zabývala historií leváctví. Zaobírala jsem se otázkou - kde lidé k leváctví přišli a od kdy byli leváci na okraji společnosti. Leváci byli od nepaměti v pravoruké společnosti utlačováni.

V druhé kapitole se zajímám o laterality, což v překladu znamená stranu, bok, odlišnost a nesouměrnost. Zkoumám, co je podstatou, jestli z dítěte bude levák nebo pravák. Z odborné literatury se dozvídáme, že všechny naše činnosti jsou řízeny centrální nervovou soustavou.

V následující kapitole popisují metodiku správného psaní levou rukou, neméně podstatné je správné držení těla při psaní. Specifikou leváků je psaní horním a dolním způsobem, který je v mé práci vyobrazen. Způsob držení psacího náčiní má vliv psaný projev.

V poslední kapitole teoretické části jsem se usilovala o seznámení pedagogické a rodičovské veřejnosti, jak nejlépe zařídit levákům dětský pokoj a jaké kuchyňské nástroje je možno pro leváky zakoupit. Závěrečným bodem je výchova leváků a jejich specifické problémy.

V první kapitole praktické části jsem zaměřila na poměr leváků a praváků v našem regionu, na počet levorukých děvčat a chlapců. Zjišťovala jsem, kolik dětí hraje na hudební nástroj a provozuje sportovní aktivity. Výsledky jsem shrnula a vyhodnotila.

V závěru jsem zpracovala výsledky dotazníkového šetření, vypsala jsem konkrétní zjištěné hodnoty. Tímto dotazníkem jsem dokázala, že leváctví je jev přirozený a leváci se od svých pravorukých vrstevníků v ničem neliší. Záměrem je změnit myšlení a postoj společnosti k levorukým spoluobčanům.

Resume:

At the beginning of the thesis , I explained why I decided to choose a topic related to left-handed pupils. I described the goals I want to achieve, and draw a comparison between children who write either the left or right hand.

The first chapter of the theoretical part deals with the history of left-handedness. I was preoccupied with the question – where do people come to left-handedness and left-handers since they were marginalized. Lefties have always been in a right-handed society oppressed.

The second chapter is interested in laterality, meaning the hand, hip, diversity and asymmetry. What I examine is what is the essence of a child being left-handed or right-handed. From the literature, we learn that all our activities are controlled by the central nervous system.

The next chapter describes the methodology of proper writing with your left hand, no less important is the correct posture while typing. The specificity of the writing left-handed top and bottom in a way that is shown in my work. The way of holding a writing instrument affects writing skills.

In the last chapter of the theoretical part, I sought an introduction of the best way to arrange a room left-handed children to educationist as well as to parents, and also kitchen tools which can be purchased for left-handers. The final point is the education of left-handers and their specific problems.

In the first chapter of the practical part, I focused on the proportion of left-handers and right-handers in our region and the number of left-handed girls and boys. I investigated how many children were playing musical instruments and doing sport activities. The results were summarized and evaluated.

In the end, I compiled the results of the survey and listed the specific values observed. This questionnaire will prove that left-handedness is a natural phenomenon and left-handed from their right-handed peers no different. The intention is to change the opinion and attitude of society towards left-handed fellow.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury:

1. BENÍŠKOVÁ, Tereza: *První třídou bez pláče*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 80 – 7066 – 534 - 3
2. DOSTÁLOVÁ, Veronika. *Problematika levorukosti a leváci na 2. stupni základní školy*. Brno, 2008. Bakalářská. Masarykova univerzita Brno. Vedoucí práce Mgr. Veronika Najvarová.
3. DRNKOVÁ, Zdeňka, SYLLABOVÁ, Růžena: *Záhada leváctví a praváctví*. Praha: Avicenum 1983, ISBN 80 – 201 – 0113 - 6
4. HEALEY, Jane M.: *Leváci a jejich výchova*. Praha: Portál 2002, ISBN 80 – 7178 – 701 - 9
5. KŘIŠŤANOVÁ, Ladislava: *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. Gaudeamus 1995, ISBN 80 – 7041 – 205 – 4
6. KUTÁLKOVÁ, Dana: *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada 2005, ISBN 80 – 247 – 1040 - 4
7. MATĚJČEK, Zdeněk, ŽLAB, Zdeněk: *Zkouška laterality*. Psychodiagnostické a didaktické testy, 1972, 80 – 251 – 1829 - 0
8. RHEINWALDOVÁ, Eva: *Jak vychovat šťastné dítě*. Motto 1997, ISBN 80 – 7246 – 509 - 1
9. SOVÁK, Miloš: *Výchova leváků v rodině*. Praha: SPN 1985,
10. SYNEK, František: *Záhady levorukosti*. Nakladatelství Horizont 1991, ISBN 80 – 7012 -054 – 1
11. VODIČKA, Ivo: *Nechte leváky drápat*. Portál s.r.o., Praha 2008, ISBN 80 – 7367 – 479 – 3

12. WAGNEROVÁ, Jarmila: *Didaktika psaní*. Plzeň: Západočeská univerzita 1994

ISBN 80 – 7043 – 134 - 2

Použité elektronické zdroje:

1. SYNEK, Lubomír. Levákům. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z:
<http://www.archart.cz/new/czech/levaci/otazky.htm>
2. Jak správně psát-jak správně kreslit. [online]. 2010 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z:
<http://www.jak-spravne-psat.cz>
3. Máme doma leváka. [online]. 2012 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z:
<http://www.levactvi.cz/mame-doma-levaka/>
4. MERTIN, Václav. Máme doma leváka: Kdyby se dítě nemuselo učit ve škole psát, asi by se o leváctví zajímalo jen velmi málo rodičů. [online]. 19.3.2001 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek1705.htm>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník předaný rodičům k vyplnění

Příloha č. 2: Význam slova „Levý“ v cizích jazycích

Příloha č. 3: Žákyně prvního ročníku Klára v říjnu 2013 (ukázka písma a držení psacího náčiní)

Příloha č. 4: Klára u interaktivní tabule v únoru 2014

Příloha č. 5: Klára (ukázka písma a držení psacího náčiní) v únoru 2014

Příloha č. 6: Žákyně druhého ročníku Barbora v říjnu 2013 (ukázka písma a držení psacího náčiní)

Příloha č. 7: Barbora (ukázka písma a držení psacího náčiní) v únoru 2014

Příloha č. 8: Žák druhého ročníku Quido v říjnu 2013 (ukázka písma a držení psacího náčiní) v říjnu 2013. Tento žák trpí oční vadou, proto je vyobrazen v nesprávném držení těla, tato vada se stále zhoršuje.

Příloha č. 9: Quido (ukázka písma a držení psacího náčiní) v únoru 2014

Příloha č. 10: Žák druhého ročníku Daniel v říjnu 2013 (ukázka písma a držení psacího náčiní)

Všechny fotografie jsem pořídila sama se souhlasem rodičů.

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Helena Vaňková a prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je zaměřený na poměr leváků a praváků na 1. stupni ZŠ. Jsem studentka PF Plzeň – učitelství pro 1. stupeň. Na otázky odpovídejte, až si budete jisti správnou odpovědí. Tento dotazník je anonymní a slouží k porovnání současnosti s minulostí. Výsledky potřebuji k dokončení své diplomové práce. Správné zakroužkujte. Děkuji Vám za vyplnění.

1. Jaké je pohlaví vašeho dítěte:	Chlapec	Dívka	
2. Jakou rukou píše vaše dítě	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
3. Jakou ruku používá vaše dítě při jídle:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
4. Kterou rukou se vaše dítě češe:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
5. Kterou rukou si vaše dítě čistí zuby:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
6. Kterou rukou vaše dítě stříhá nůžkami:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
7. Kterou rukou vaše dítě hází míč:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
8. V které ruce vaše dítě drží krabičku od zápalek a kterou zápalku:	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
9. V které ruce vaše dítě drží šroubovák při šroubování	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
10. V které ruce vaše dítě drží jehlu a kterou navléká nit.	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
11. Kterou rukou vaše dítě krájí chléb, nebo jiné potraviny	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
12. Kterou rukou vaše dítě odemyká zámek u dveří	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
13. Kterou rukou zatlouká vaše dítě hřebík	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
14. Jakou rukou hodí vaše dítě minci	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
15. Hraje vaše dítě na hudební nástroj	ANO	NE	
16. Kterou rukou uhodí vaše dítě pálkou do míčku	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
17. V které ruce drží vaše dítě lopatku a v které smetáček	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
18. Kterou ruku používá vaše dítě při gumování gumou	LEVOU	PRAVOU	STŘÍDÁ RUCE
19. Provozuje vaše dítě nějaký sport popř. jaký:	ANO	NE	
20. Má vaše dítě mimořádné schopnosti Popř. jaké popište:	ANO	NE	

Příloha č. 2

Význam slova levý v cizích jazycích

Anglicky (slang) cack – handed = levý, nešikovný, kdy cack je ve významu exkrement.

Anglicky left – handed = levoruký, neohrabaný, nešikovný, pochybný.

Francouzsky – gauche = levý, neohrabaný, nemotorný.

Italsky – sinistro = levý, neblahý, hrozivý, zlověstný.

Latinsky – sinus (označující kapsu) = nešťastný, nečestný, zlověstný, zlý.

Německy – link = levý, neobratný, nešikovný.

Portugalsky – canhoto = levý, nejapný, mdlý.

Slovensky – galbavý = levý, nešikovný.

Španělsky – siniestro = levý, neblahý, neštěstí.

Příloha č. 3

Příloha č. 4

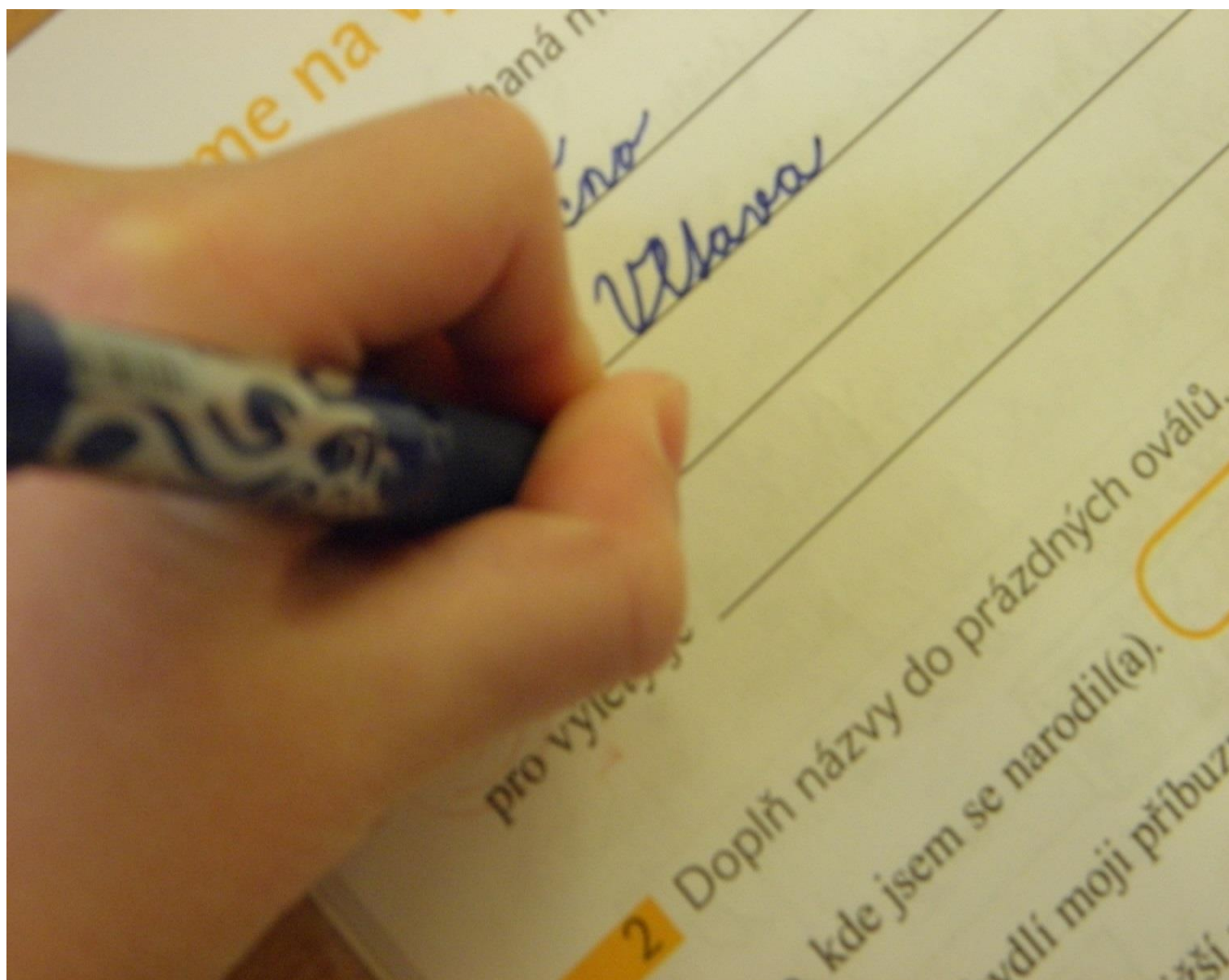

Příloha č. 5

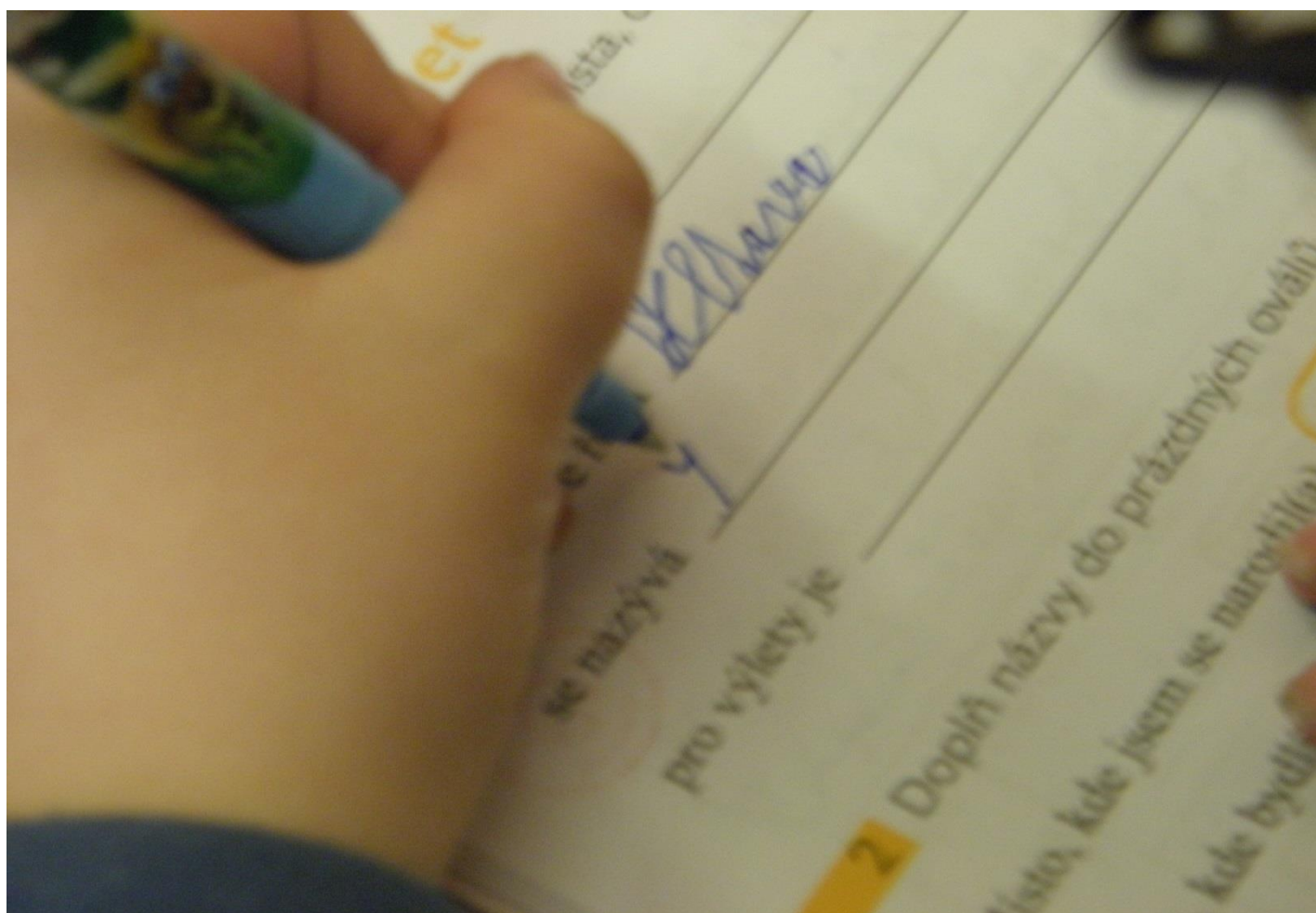
Příloha č. 6

Příloha č. 7

Příloha č. 8

Příloha č. 9

